

Čerpání rodičovského příspěvku a profesní život

Eva Hýblová

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eva Hýblová**
Osobní číslo: **H160045**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Čerpání rodičovského příspěvku a profesní život**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sledování profesního a rodinného života, sociální politiky a rodičovského příspěvku.

Zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KREBS, Vojtěch. Sociální politika. 6., přepracované a aktualizované vydání. Praha:

Wolters Kluwer, 2015, 566 s. ISBN 978-80-7478-921-2.

Slovník sociálního zabezpečení 2015. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR,

2015. ISBN 978-80-7421-114-0.

Zákon 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře.

Výzkum veřejného mínění zaměřený na sladění pracovního a rodinného života a rovnost

žen a mužů v oblasti rodinné politiky a trhu práce: Výzkumná zpráva. MPSV, 2016.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016, 254 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5326-3.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

10. ledna 2019

Termín odevzdání bakalářské práce:

26. dubna 2019

Ve Zlíně dne 10. ledna 2019

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 25.1.2017

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

²⁾ Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být zařízením vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě konání obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, učilys-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odprá-li autor takového díla udělit svolení bez věcného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užívat či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se věnuje čerpání rodičovského příspěvku a profesnímu životu, který může z velké části ovlivňovat volbu výše rodičovského příspěvku a tím pádem i jeho délku. Teoretická část je rozdělena do 3 kapitol. První kapitola se zabývá rodinou obecně, rodičovstvím a také rodinou z pohledu státní sociální podpory. Druhá kapitola se věnuje rodičovské dovolené a profesnímu životu a sladování těchto dvou odlišných životních situací. Třetí kapitola je zaměřena na státní sociální podporu a její právní úpravu. Tato kapitola je doplněna především o charakteristiku rodičovského příspěvku, který je důležitou součástí této bakalářské práce. Praktická část poté pomocí kvantitativní metody výzkumu zkoumá čerpání rodičovského příspěvku. Výzkum si pomocí dotazníku klade za cíl zjistit, zda ovlivňuje profese čerpání rodičovského příspěvku.

Klíčová slova: rodina, rodičovství, sladování rodinného a profesního života, předškolní zařízení, státní sociální podpora, rodičovský příspěvek, celodenní péče

ABSTRACT

The bachelor thesis focuses on parental allowance, its drawing and also the profession life that can largely influence the choice of parental allowance, its amount and length.

This paper is divided into several parts. The theoretical part is divided into three chapters and the first chapter deals with family in general, parenthood and also family in terms of the state social support. The following chapter is focused on the issue of parental leave, professional life and a combination of these two different life situations. Next section is devoted to the state social support and its legislation. This chapter is complemented by characteristics of parental allowance that is important part of the bachelor thesis.

The practical part then introduces the quantitative research method and its application to the issue of parental allowance drawing. The aim of the research (using a questionnaire) is to determine how the profession influences the choice of parental allowance drawing and its amount.

Keywords:

family, parenthood, combining family and profession life, preschool institution, state social support, parental allowance, all-day care

Touto cestou bych chtěla poděkovat PhDr. Heleně Skarupské, PhD., za cenné rady a připomínky, které mi v průběhu zpracování mé bakalářské práce poskytovala a také za její odborné vedení.

Rovněž bych chtěla poděkovat všem mým přátelům, kteří mi byli oporou, jmenovitě pak kolegyni a kamarádce v jedné osobě Bc. Kateřině Obadalové, za pomoc a podporu v průběhu celého studia.

V neposlední řadě však mé mamince, za nepřetržitou podporu a povzbuzení do studia a příteli MgA. Radku Pindřákovi, za neuvěřitelný zdroj motivace, při posledních měsících studia.

„Život se nepíše, život se žije.“

Josef Čapek

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 RODINA	12
1.2 RODIČOVSTVÍ.....	13
1.3 RODINA JAKO OKRUH SPOLEČNĚ POSUZOVANÝCH OSOB	14
1.4 RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK A OKRUH SPOLEČNĚ POSUZOVANÝCH OSOB	14
2 RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ A PROFESNÍ ŽIVOT	16
2.1 SLAĎOVÁNÍ RODINNÉHO A PROFESNÍHO ŽIVOTA	17
2.2 POHLED SPOLEČNOSTI NA ROLI MATKY	18
2.3 MOŽNOSTI UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM ZAŘÍZENÍ	19
3 STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORA	22
3.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY.....	22
3.2 DÁVKY STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY	23
3.3 RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK	24
3.3.1 Podmínky nároku na rodičovský příspěvek a jeho výši.....	25
3.3.2 Podmínka osobní celodenní péče	25
3.3.3 Denní vyměřovací základ.....	26
II PRAKTICKÁ ČÁST	29
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	30
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	30
4.2 CÍLE VÝZKUMU	30
4.3 METODA SBĚRU DAT	31
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	32
5 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	33
5.1 IDENTIFIKAČNÍ POLOŽKY	33
5.2 HLAVNÍ POLOŽKY	34
5.3 SHRNUTÍ INTERPRETACE.....	37
5.4 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	38
6 ZÁVĚREČNÁ DISKUZE	40
ZÁVĚR	42
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	44
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	50
SEZNAM GRAFŮ	51
SEZNAM PŘÍLOH	52

ÚVOD

Stále aktuální téma týkající se rodičovství, rodičovské role žen a skloubení této role s jejich profesním životem, zajímá nejen mnoho odborníků, ale také nastávající rodiče. Rodičovství a jeho podpora, je předmětem sociální politiky státu, mezi jehož cíle patří také v co největší míře poskytnout rodinám s narozenými dětmi ty nejlepší podmínky pro jejich výchovu a podílet se na úhradě výživy a potřeb dětí formou finanční podpory. S rodičovstvím a jeho podporou je úzce spojeno téma bakalářské práce, které se soustředí na rodičovský příspěvek, jeho čerpání a profesní život.

Rodičovství je pro mnohé z nás etapa života, bez které by jeho smysl nebyl zcela naplněn a zároveň životní událost, která přináší řadu nových nároků do jinak pohodlného životního způsobu. Vyžaduje úplnou změnu denního rozvrhu rodičů, ale také se upozaďují jejich zájmy, ambice či kariéra a vše se podřizuje právě dítěti a nové rodičovské roli. Podle mnoha autorů se od sebe rodičovské role liší a jak někteří autoři uvádí, ve společnosti je stále zakořeněn model rodiny, kdy matka plní roli péče o dítě a domácnost a otec je živitelem a ochranitelem rodiny. Postavení rolí muže a ženy v rodině, si prošlo velkým vývojem, od pojetí tradiční rodiny, přes pojetí moderní rodiny až do současnosti, kdy hovoříme o rodině postmoderní.

V současné době není nijak zvlášť neobvyklé, že ženy mají čím dál častěji vysokoškolské vzdělání a mají navíc možnosti v uplatnění se na trhu práce stejně jako muži a zároveň si chtějí budovat svou kariéru. Proto v dnešní době, kdy se postavení muže a ženy ve společnosti vyrovnává a ženy se mohou svobodně rozhodovat, zda zvolí rodinný či profesní život, je třeba podporovat skloubení těchto dvou věcí. Mezi oblastmi, které podporují ženy při skloubení rodinného a profesního života, patří mateřská a rodičovská dovolená. Mateřská dovolená je podporována ze sociálního pojištění a rodičovská dovolená formou rodičovského příspěvku od státu.

Rodičovský příspěvek je dávkou státní sociální podpory, která je jedním z aktivních nástrojů sociální politiky státu, pro podporu neočekávaných sociálních situací v rodině, mezi které nástup na rodičovskou dovolenou bezesporu patří, neboť v mnoha případech poklesne rodinný rozpočet právě o příjem rodiče, který na rodičovskou dovolenou nastoupí. Nejčastěji se jedná o příjem žen. Stát se neustálými změnami zákona o státní sociální podpoře snaží umožnit rodičům, kteří rodičovský příspěvek pobírají, co

nejvariabilnější čerpání této dávky a to v takové výši, která alespoň z části dorovná finanční rozdíl rodinného rozpočtu, po nástupu na rodičovskou dovolenou.

Tato bakalářská práce pojednává právě o zmíněném čerpání rodičovského příspěvku a profesním životě matek, které statisticky stále nejčastěji nastupují na rodičovskou dovolenou a musí kloubit rodinu s profesí. **Cílem této práce je pomocí dílčích a všech výzkumných otázek zjistit, jakým způsobem a zda právě profese či pracovní pozice matek, jsou hlavním faktorem, který ovlivňuje jejich čerpání RP při rozhodování se za podmínek, které mají při nástupu na RP. Zjistíme tedy, zda se chtějí do zaměstnání vrátit co nejdříve nebo ne.**

Teoretická část se zabývá opatřeními, která mají napomáhat rovnováze mezi rolí matky a svobodným rozhodnutím žen, pracovat. Řeší rodičovský příspěvek, jeho podmínky nároku a změny zákona, které mají být přínosné pro rodiče na rodičovském příspěvku.

Dále praktická část bakalářské práce obsahuje kvantitativní výzkum, pomocí něhož zjistíme, zda profese (pracovní pozice) matek, ovlivňuje jejich volbu výše rodičovského příspěvku a zda využily možnosti navýšení měsíční částky rodičovského příspěvku po změně zákona a tato změna se tak stala přínosnou. Dále bakalářská práce zjišťuje, zda mají matky možnosti v umístění dítěte do předškolního zařízení, v souvislosti se změnou zákona, která umožňuje co nejrychleji vyčerpat balíček rodičovského příspěvku a zda tyto služby využívají. Tyto cíle jsou zkoumány formou dotazníků u matek ze Zlínského kraje, které nastoupily na rodičovský příspěvek v roce 2017 a dávku pobírají dosud.

Přínos této práce se promítne především u pracovníků státní sociální podpory, kteří denně pracují s rodiči, kteří na tuto dávku nastupují. Budou moci lépe zhodnotit, z jakého důvodu si volí konkrétní výši této dávky a co je k tomu vede. Pracovníci získají také přehled o tom, zda byly změny zákona přínosné a s těmito informacemi mohou pracovat na metodických setkáních. Dalším přínosem této práce může být i rozšíření povědomí rodičů, kteří se tolik neorientují v možnostech čerpání rodičovského příspěvku. Mohou tak získat větší přehled o tom jak tento systém funguje.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Rodina

Rodina tvoří základní kámen pro výchovu dítěte. Měla by zastávat roli ochrany, pocitu bezpečí, být pro nás prostředím, ve kterém se cítíme jistěji, než v prostředí cizím a také by zde měla probíhat raná péče. V této kapitole se zaměříme na rodinu, rodičovství a právní vymezení pro účely zákona o státní sociální podpoře (dále jen SSP).

1.1 Rodina

Celá (2006, s. 68) definuje rodinu jako sociální skupinu, jejíž členové obvykle bydlí společně, mají společné cíle, plány a vzájemně si pomáhají. Na rodinu, jako sociální skupinu, se dívá také Řezáč (1998, s. 204), podle něj poskytuje jedinci nenahraditelnou atmosféru a prostředí pro jeho sebezvoje, v rodinném prostředí se vyskytuje vysoká míra intimity.

Zmíníme-li definici dle Petruska (1996, s. 940), rodina je dle něj také sociální skupinou, ale zároveň i jakousi institucí, která je velmi důležitou součástí společenské struktury a také základní ekonomickou jednotkou.

Naopak Plaňava (2000, s. 73 - 74) vidí rodinu jako strukturovaný celek či systém, jehož záměrem a obsahem je utváření bezpečného stabilního místa a prostředí, ve kterém dochází ke sdílení, reprodukci a produkci života lidí. Úkolem rodiny je zajistit specifické psychologické prostředí, ve kterém je převážně kladné emoční ladění, blízkost členů, podpora, kooperace a přijetí. Přičemž pocity bezpečí a jistoty zajišťují v rodině jedny ze základních psychických potřeb a kladou důraz na ochranu a bezpečí dětí. Úlohou rodiny je také zvládat krize a problémy, které se v ní mohou často objevovat.

Členové rodiny sdílí své potřeby, vlastnosti a schopnosti. Dělíme je na pozitivní a negativní. (Sobotková, 2001, s. 37)

V současné době můžeme pokládat rodinu za institucionalizovaný sociální útvar, který je tvořen alespoň třemi osobami spojených rodičovskou, příbuzenskou nebo manželskou vazbou. Základ rodiny tvoří dyadický pár, tím se myslí muž a žena. Do tohoto základu nepochybně patří také existence nejméně jednoho dítěte. (Kraus a Poláčková, 2001, s. 78)

K rodině bezesporu také patří pojem rodič. Matějček (2013, s. 16) chápe rodiče jako osoby, které dítěti projevují mateřské nebo otcovské chování, bez toho aniž by bylo podstatné, zda se jedná o biologické rodiče.

1.2 Rodičovství

Rodičovství je pro mnoho z nás největší životní úlohou. Mnoho manželských ale i nemanželských párů, by nedosáhlo vnitřního naplnění, kdyby neměli potomka a nemohli se angažovat v rodičovské roli. Roli definuje Jandourek (2001, s. 208) jako souhrn očekávaných jednání vůči jedinci, který zastává určitou sociální pozici.

„Rodičovská role je důležitou součástí identity dospělého člověka. Je to role primárně biologicky podmíněná, která má i svou psychickou a sociální hodnotu. Je dost specifická, v mnoha směrech se liší od ostatních rolí dospělého věku.“ (Vágnerová, 2007, s. 108 - 109)

Z pohledu Vágnerové (2007, s. 108) lze rodičovskou roli dále charakterizovat jako roli nadřazenou, kdy je pro dítě rodič autoritou, dítě ho poslouchá a rodič má kontrolu nad vším. Poté, jde o roli nevratnou, jestliže se jednou člověk stane rodičem, tak jím i zůstává. Dítě mezi partnery vnáší nezrušitelnou vazbu, je jejich vzájemným poutem a v poslední řadě, přináší rodičovství jako takové změnu životního stylu.

Dle Mertina (2011, s. 25) přináší rodičům tato role především potěšení. Jde o jejich snahu zajistit svému dítěti samostatný život, což se projevuje na jejich chování. Ve většině případů se rodiče snaží do svých dětí promítat své představy. V rodičovství ale nejde jen o vztah, ve kterém vedou své děti a ovlivňují je či usměrňují pouze rodiče, ale jde o vztah vzájemný, kdy děti působí stejně tak na rodiče. (Říčan, 2013, s. 64)

„Na druhé straně přináší dítě i řadu nových nároků do dosud poměrně pohodlného životního způsobu. Vyžaduje úplnou změnu denního rozvrhu rodičů, znamená pro ně řadu závažných povinností, nedovoluje už tak volné sledování vlastních zájmů a nutně vyvolává i mnoho starostí, obav a konfliktů.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 180)

Mnoho lidí, rodičů, má zažitou jakousi tradiční představu, jak by rodičovství mělo správně vypadat. Z našeho pohledu je to dosti podmíněné tím, že ve společnosti je zakořeněn jakýsi model, který vyobrazuje muže především v roli živitele rodiny a matka je pak v roli, kdy žena zůstává doma na rodičovské dovolené a klade se na ni důraz při výchově dítěte a zastání domácích prací. *„Postavení obou rodičů a náplň jejich rolí se dost zásadně liší.“* (Vágnerová, 2007, s. 117)

Vágnerová (2007, s. 118) poukazuje na to, že ve společnosti opravdu stále převládá názor, že základním posláním ženy, je role matky a pečovatelky o rodinu, neboť je k této roli

biologicky předurčena. Muž je naopak lépe vybaven k tomu, aby se stal ochráncem rodiny proti vnějšímu světu a zároveň živitelem. (Matoušek, 1997, s. 61)

Ač společnost roli matky a otce vnímá různě, pro mnohé je otec brán jako živitel rodiny a matka je vnímána jako pilíř výchovy dítěte. V současné moderní době se tento názor stává přežitkem, čím dál více žen bojuje za stejná práva v možnosti zaměstnání, financí, ale především za zboření představ tradiční rodiny. Otec by se měl na výchově podílet stejnou mírou jako matka.

1.3 Rodina jako okruh společně posuzovaných osob

Jak jsme již výše zmiňovali, rodinu můžeme definovat z několika hledisek, v této podkapitole se ale zaměříme na vnímání rodiny z hlediska okruhu společně posuzovaných osob, které jsou posuzované při rozhodování o vzniku nároku na dávky státní sociální podpory.

Krebs (2007, s. 253) definuje rodinu jako soužití rodičů a nezaopatřených dětí ve společné domácnosti. Měla by jí být poskytnutá co největší veřejná pomoc a ochrana k zajištění jejího plného rozvoje. (Tomeš, 2010, s. 133)

Blíže pak rodinu specifikuje zákon č. 117/1995 Sb., o SSP, vzpp. Za rodinu se pro účely tohoto zákona považuje: „*oprávněná osoba a společně s ní posuzované osoby, a není-li těchto osob, považuje se za rodinu sama oprávněná osoba*“. (§ 7, č. 117/1995 Sb.)

Dle § 7 zákona č. 117/1995 Sb., o SSP jsou s oprávněnou osobou společně posuzovanými osobami, nezaopatřené děti, rodiče dětí, jimž byly nezaopatřené děti svěřeny do péče nahrazující péči rodičů, manžel, partner rodiče, nebo taky vdovec a vdova po jednom z rodičů. Protože mohou v životě nastat různé situace, lze podle zákona společně posuzovanou osobu z okruhu vyloučit, ale za podmínek které jsou zákonem stanoveny a až po prokázání toho, že 3 měsíce zpětně vylučovaná osoba nesdílí společnou domácnost, s oprávněnou osobou.

1.4 Rodičovský příspěvek a okruh společně posuzovaných osob

Protože se v bakalářské práci zaměřujeme pouze na jednu z dávek, a to je RP, vymezíme si tento okruh společně posuzovaných osob, přímo na ni. Poté si stručně vysvětlíme, co to dávka RP je.

Okruh společně posuzovaných osob a vymezení rodiny u dávky RP souvisí s péčí o nejmladší dítě v rodině. Za rodinu se považují rodiče a jejich děti, přičemž nemusí jít jen o rodiče vlastní, ale také o osoby, kterým bylo dítě svěřeno do péče nahrazující péči rodičů. Jedná se také o partnera rodiče nebo takové osoby jako druh, družka rodiče. Takový okruh společně posuzovaných osob, může figurovat vždy jen v jedné rodině. (Břeská, Burdová, Kepková, Vránová, 2012, s. 118)

Dále je nutné vědět, že zákon o SSP hovoří o tom, že jestliže nastane situace, kdy máme daný okruh společně posuzovaných osob, který uplatňuje nárok na dávku RP, pak se tento okruh společně posuzovaných osob, nesmí lišit při posuzování nároku na dávky jako je přídavek na dítě, či porodné.

Rodičovský příspěvek je tedy dávkou SSP, poskytovanou rodičům při péči o nejmladší dítě v rodině do vyčerpání celkové částky 220 000 Kč na jedno dítě a 330 000 Kč na vícero dětí, nejdéle však do 4 let věku dítěte/děti. Příjmy rodičů se u této dávky nezkuňují, mohou být tedy výdělečně činní, ale musí být dítěti v této době zajištěna péče jiné zletilé osoby. (MPSV 2015, s. 87)

Můžeme říci, že dávka je určena rodinám, kdy jeden z rodičů nastupuje na rodičovskou dovolenou a formou RP je mu tak kompenzován pokles příjmu, jinak plynoucího z výdělečné činnosti, kterou po dobu rodičovské dovolené nemůže vykonávat v plném rozsahu.

2 Rodičovská dovolená a profesní život

Rodina a práce jsou na první pohled dva těžko slučitelné pojmy, kterými se zabývá mnoho rodičů, především žen, které ve většině případů po narození dítěte nastupují na RP. Možný (2006, s. 13 - 14) uvádí rodinu jako základní sociální jednotku, která si utváří svůj osobní prostor pro ochranu a správný vývoj svých členů a vyvíjí se spolu s pokroky a potřebami společnosti, s čímž úzce souvisí role rodičovství.

Jak Možný uvádí (1990, s. 57 - 61), dříve bylo pro **tradiční** rodinu typické, že muži byli jakousi hlavou rodiny, která zajišťovala dostatek financí, aby byl obstarán blahobyt hlavně ze zemědělské činnosti a ženy pak měly předurčené postavení v rodině, které jim předepisovalo starat se o domácnost, hospodářství a vychovávat děti.

Později docházelo vývojem společnosti k urbanizaci, kterou provázely ve 2. pol. 18. století do 19. století velké ekonomické, politické a sociální změny. V tomto novém systému společnosti vznikaly nacionální státy a feudalismus byl nahrazen kapitalismem. Toto byl začátek průmyslové revoluce, která s sebou přinesla velkovýrobu. Ta poskytla lidem nové pracovní možnosti, kvůli kterým se často museli stěhovat do měst, nebo za prací alespoň dojíždět (Možný, 2006, s. 35 - 36). Dle tohoto autora v tomto období padají základy tradiční rodiny a vzniká **moderní** rodina, kdy role muže jako živitele rodiny zůstává, ale odchází za placenou prací mimo bydliště. Ženy si naopak díky moderním vynálezům sice usnadňovaly domácí práce, ale jejich role tak kladla větší důraz na péči a výchovu dětí v oblasti vzdělávání a čistoty. (2006, s. 176 - 177)

V průběhu dalších let, rodina prošla několika dalšími změnami a v současnosti, kdy hovoříme o rodině **postmoderní**, je v České republice vysoká zaměstnanost právě i žen, které mají stejné právo pracovat jako muži a zároveň si budovat svou kariéru. (Giddens, 2013, s. 318 – 319)

Kdekdo by si mohl myslet, že dříve bylo skloubení rodičovských povinností a zaměstnání jednodušší, protože role rodičů byly jasně dány. Otec obstarával finanční a materiální prostředky, zatímco matka „pouze“ zajišťovala chod domácnosti či výchovu dětí, opak je však pravdou. Z výše uvedených teorií víme, že ať už se jedná o tradiční, moderní či postmoderní rodinu, žena vždy musela zastávat funkci jak v péči o dítě, jeho výchovu, tak v péči o domácnost. Tato „práce“ často spočívala v obhospodaření zvířat, statku, aj., jen s tím rozdílem, že toto nebylo dříve považováno za práci jako takovou a nebyla finančně ohodnocená. Vzhledem k tomu, že v dnešní době se postavení muže a ženy ve společnosti

vyrovnává a ženy se mohou svobodně rozhodovat, zda zvolí rodinný či profesní život, je třeba podporovat skloubení těchto dvou věcí.

Mezi oblastmi, které v současné době podporují rodičovství jako takové, patří mateřská a rodičovská dovolená. Tyto dovolené jsou finančně podporované, mateřská dovolená je podporována ze sociálního pojištění, konkrétně nemocenského a rodičovská dovolená formou RP, od státu. Nárok na rodičovskou dovolenou je vymezen v zákoně č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, v § 196 jako povinnost zaměstnavatele poskytnout zaměstnankyni a zaměstnanci na jejich žádost rodičovskou dovolenou jako prohloubení péče o dítě. O rodičovskou dovolenou může matka zažádat po skončení mateřské dovolené a otec od narození dítěte, a to na dobu, kterou si sami zvolí, nejdéle však do tří let věku dítěte.

V případě, že se rodič rozhodne pro čerpání rodičovské dovolené, musí zaměstnavateli podat žádost, ve které si určí rozsah čerpání rodičovské dovolené. Pokud není v žádosti určena doba čerpání dovolené, vychází se z předpokladu, že rodičovská dovolená bude čerpána v trvání do 3 let věku dítěte, dle zákonné lhůty. Po skončení nároku na rodičovskou dovolenou by měl rodič nastoupit zpět do zaměstnání. (Příb, 2003, s. 37)

V následujících podkapitolách se budeme soustředit na proces sladování rodinného a profesního života, dále se zaměříme na roli matky a okrajově jak společnost pohlíží na pracující matky s malými dětmi a v neposlední řadě zmíníme velkou pomoc pro rodiny s dětmi, a to zařízení, které poskytují péči v době pracovní činnosti rodičů.

2.1 Sladování rodinného a profesního života

Sladování rodinného a profesního života je náročný, téměř celoživotní proces a každý jedinec se s tímto procesem vypořádává jinak. Obecně lze říct, že člověk musí za ten samý čas stihnout dvakrát tolik věcí, než kolik jich dělal před založením rodiny a začal s výchovou dětí. Znamená to přehodnotit dosavadní žebříček hodnot a poskládat ho úplně od začátku, je třeba hledat kompromisy, zkoušet jiné postupy a poučit se z chyb, které jsou nevyhnutelnou součástí tohoto procesu. Mnohdy zjistíme, že priorita, která by pro nás před dětmi znamenala vše, nyní nemá žádný smysl. (APERIO, 2017, s. 7)

Rodina a péče o děti je velkým podnětem pro mnoho výzkumů, které nemají za cíl přesně definovat cíle a aspekty výchovy a sladování profesního života, ale pouze nastínit situaci a možnosti sladování rodinného života a profesních požadavků. Základem pro lepší slučitelnost profesních a rodinných rolí je zajištění opatření pracovněprávní povahy a také

finančně a místně dostupných zařízení, pečujících o děti do tří let věku a dále i předškolního a školního věku dítěte. Je na domluvě se zaměstnavatelem, zda pracovní náplň umožňuje flexibilitu a možnost rozvrhnout si práci v souvislosti s péčí o dítě. (Sociofactor, 2016, s. 6)

Aby mohl být rodinný a profesní život v rovnováze, jsou zapotřebí určitá opatření jak ze strany státu, což souvisí s péčí o narozené dítě, tak ze strany zaměstnavatele. Opatření související s podporou státu nalezneme v zákoně č. 117/1995 Sb., o SSP, vzpp, kam patří dávky RP, přídatku na dítě a porodné. Další systém na podporu mateřství a rodičovství je zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, kde jsou definovány opatření jako je peněžitá pomoc v mateřství (dále jen PPM), vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, ošetřovné a otcovská dovolená.

Vztah zaměstnance se zaměstnavatelem je upraven v zákoně č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Zde se pozornost zaměřuje na postavení matek v období těhotenství a mateřství a také v začátcích péče o dítě. Mezi jiné možnosti sladování profesního a rodinného života lze zařadit například dohody o provedení práce, práce na dohodu o pracovní činnosti, případně i práci na živnostenský list a v neposlední řadě zkrácení úvazku či práce z domova. Ne všichni zaměstnavatelé ovšem těmto žádostem mohou vyhovět. V minulosti proběhl výzkum veřejného mínění CVVM, kdy necelá třetina dotazovaných uvedla, že by měla zájem pracovat na zkrácený úvazek z důvodu nízkého věku dítěte či dětí. Z toho jen u několika málo procent je práce na zkrácený úvazek možná (Sociofactor, 2016, s. 18). Dále se uvádí, že: *„zatímco na jedné straně mohou částečné úvazky představovat účinné řešení problému sladování pracovního a rodinného života, na straně druhé mohou být nebezpečnou pastí nízkého platového ohodnocení, nedobrovolné podzaměstnanosti, pracovní nejistoty a diskriminace.“* (Sociofactor, 2016, s. 18)

2.2 Pohled společnosti na roli matky

Když se žena stane matkou, získává tím novou jedinečnou roli. Je to úkol, který jedinec přijímá v rámci sociálního chování a je tak reakcí na očekávání, která jsou na jedince kladena z hlediska osobních charakteristik jako je věk, pohlaví, sociální status, ale také z hlediska rolí, které přebírá. (Nakonečný, 2003, s. 464)

Roli matky lze označit jako způsob chování a zaujímání určitého postoje po narození dítěte. Ve společnosti stále kolují představy a škatulkování o tom, jak má vypadat

„správná“ výchova dítěte. Ve většině případů jsou tyto představy označené přídavkem „dobrá“ a „špatná“ matka, a jestliže se matka nechová dle zažitých představ a stereotypů, dochází k předsudkům společnosti. Je důležité si uvědomit, že každý jedinec je jiný a co pro jednoho znamená vše, pro druhého nemusí. Dle výzkumné zprávy MPSV (2016, s. 14 - 16) se ženy potýkají nejen s pozitivními pocity a emocemi ohledně péče o dítě, ale také těmi negativními. Ne každá žena nalezne smysl života v mateřství a má potřebu se realizovat i v jiných oblastech. To neznamená, že role matky pro ně není důležitou částí života, znamená to, že potřebují k uspokojení svých potřeb i roli pracující ženy.

Tradiční pojetí role matky znamená dle některých společností, že matka by měla přizpůsobovat mateřství všechno a brát roli matky jako životní úděl. V moderní společnosti je role matky brána spíše jako časově limitovanou fází života, kdy matka svůj čas věnuje dítěti, ale po uplynutí této doby, se vrátí do zaměstnání. V systému, který v České republice v současnosti funguje, je standartní doba 3 roky. (Šedřová, 2003, s. 13)

Dle tradičního modelu mateřství předkládá roli matky „na plný úvazek“ jako jedinou možnost, zatímco v dnešní době se z této úlohy ženy stává svobodné rozhodnutí. Stále více se matky rozhodují skloubit práci s rodinným životem. Ve společnosti však stále převládá pojetí tradiční rodiny (Možný, 2008, s. 20 - 24) i profesor Možný zde ale nemá úplnou pravdu a jak již bylo i popsáno, vždy platilo, že žena musela být jak matkou, tak i osobou činnou v zajištění obživy, jen se tomu neříkalo profesní život (např. selka, kovářka, pekařka, krejčová atd.).

2.3 Možnosti umístění dítěte v předškolním zařízení

V průběhu čerpání RP, který bývá poskytován při rodičovské dovolené, je v rámci sladování profese a rodiny umožněno matkám či otcům, kteří celodenně pečují o své dítě, využívat možnosti přivýdělnku nebo se přímo co nejdříve vrátit do zaměstnání. Celodenní péče o dítě však musí být zajištěna jinou zletilou osobou nebo péčí v zařízení k tomu určenému. Protože ne všichni mají možnost využít pomoc např. od prarodičů, protože ti mohou být ještě sami v produktivním věku, anebo mohou žít ve velké vzdálenosti, jsou využívána právě zařízení pro péči o děti v předškolním věku. V této podkapitole si pro přehled uvedeme některá zařízení a blíže si je popíšeme.

Mateřské školy

Mateřské školy má v kompetenci Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Tvoří součást vzdělávací soustavy a řadí se do předškolního vzdělávání, které má právní ukotvení v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon). Podmínkou jejich zřízení je splnění povinností vyplývajících právě ze školského zákona. Mají vypracován vlastní Školní vzdělávací program podle Rámcového vzdělávacího programu a zpracovávají vlastní hodnocení. Dohled a kontrolu nad mateřskými školami, provádí Česká školní inspekce. Mateřské školy můžeme dále rozdělit na veřejné mateřské školy a soukromé mateřské školy. **Veřejné** mateřské školy zřizuje stát, kraje, obce, svazky obcí a jsou v plné výši financovány ze státního rozpočtu (Syslová a kol., 2014, s. 24). Co se týká **soukromých** mateřských škol, dle autora Průchy (2016, s. 124 - 125) se jedná o mateřské školy, které mohou zřizovat např. soukromníci či různé náboženské skupiny, ale musí být zapsány ve školském rejstříku. Vzhledem k tomu, že nejsou financovány ze státního rozpočtu, mohou zřizovatelé těchto soukromých škol, požádat o dotace, které jim mohou být přiděleny, ale pouze na základě výsledků České školní inspekce. (Syslová a kol., 2014, s. 24)

U mateřských škol je ještě důležité zmínit, že předškolní zařízení tohoto typu, je určeno dětem nejdříve od 2 let, nejčastěji však ve věku od 3 do 6 let, kdy děti mladší 3let nemají právní nárok na to, být v tomto zařízení umístěny. (§ 34, č. 561/2004 Sb.)

Pokud však rodič potřebuje umístit dítě, které je mladší 3 let, může využívat služby níže uvedených zařízení.

Jesle

Vznikly v rámci lepšího sladování profesního a rodinného života a slouží pro umístění dětí už od 6 měsíců do 3 let. Dříve jesle spadaly pod ministerstvo zdravotnictví a v současné době již nejsou státem zastřešeny. (Syslová a kol., 2014, s. 26)

V současnosti se provozování jeslí označuje jako „Péče o dítě do 3 let věku v denním režimu“ a podléhá právní úpravě v zákoně č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání vzpp a nařízení vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností a jedná se o veřejnou službu.

Mikrojesle

V současné době stále více nahrazují klasické jesle a jedná se o projekt, který vznikl pod správou Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPSV). „*Jsou koncipovány jako veřejná služba péče o děti, která nabízí pravidelnou profesionální péči o děti od šesti měsíců do čtyř let v kolektivu maximálně čtyř dětí. V zařízení se poskytuje individuální výchovná péče o svěřené dítě zaměřená na rozvoj schopností a návyků s ohledem na věk dítěte. Dále se zajišťuje bezpečnost a zdraví dítěte, jeho pobyt na čerstvém vzduchu, spánek v odpovídajícím hygienickém prostředí a osobní hygiena dítěte, včetně případného poskytování první pomoci.*“ (mikrojesle.mpsv.cz)

Rozdíl mezi jeslemi a mikrojeslemi spatřujeme převážně v tom, že v mikrojeslích jsou děti umístovány až do 4 let, naproti tomu v jeslích pouze do 3 let a s ohledem na nízký počet dětí v mikrojeslích, můžeme hovořit o individuálnější přístup v péči. (Aperio.cz)

Dětské skupiny

Podle Syslové a kol. (2014, s. 27) vznikají nově taky dětské skupiny, které mají být alternativou pro umístování dětí v zařízeních, např. kvůli přeplněnosti mateřských škol. Zřizovány mohou být církvemi, obcemi a různými neziskovými organizacemi, které jsou zapsány mezi poskytovateli služby u MPSV. Tato služba je sice poskytovaná za úhradu, ale protože je podporována dotacemi z Evropského sociálního fondu, je její využívání výhodnější než v soukromých sektorech. (Aperio.cz) Právní ukotvení dětských skupin nalezneme v zákoně č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině vzpp. Podle § 7 (č. 247/2014 Sb.) nemůže být v dětské skupině umístěno více jak 24 dětí.

Důležitým bodem v rozhodování do jakého zařízení dítě umístit je bezesporu finanční náročnost a také otázka dostupnosti. Zařízení jsou však kapacitně omezená, a proto se mnohdy nepodaří dítě umístit, což může znamenat odložení návratu do práce. V případě, že se podaří dítě umístit do školky nebo jeslí, je vhodné si předem zjistit provozní dobu zařízení a pokusit se ji zkoordinovat se svou pracovní dobou. (Maříková in Křížková 2005, s. 24-26)

Mezi zařízení pro péči o děti předškolního věku, můžeme dále zařadit různé lesní školky, alternativní školy, dětské kluby, centra aj. Jak jsme se ale mohli dočíst v definici autorky Maříkové, v menších městech a vesnicích představuje pro rodiče nejschůdnější variantu v péči o dítě v předškolním věku, právě veřejná mateřská škola, a to s ohledem na finanční dostupnost a také četnost výskytu těchto škol.

3 Státní sociální podpora

Stát podporuje osoby, které jsou omezeny určitým sociálním handicapem prostřednictvím sociální politiky. Sociální politika vytváří souhrn nástrojů a opatření státu, která vedou především k podpoře těchto osob. Můžeme zde zařadit osoby nemocné, staré, nebo osoby bez zaměstnání. Mimo to, vedou taky k podpoře společensky žádoucího chování, mezi které patří mateřství, rodičovství, či péče o seniory. (Kaczor, 2015, s. 9) Hlavním objektem sociální politiky je tedy občan, který sociální pomoc potřebuje. (Kaczor, 2015, s. 22)

SSP je tzv. II. pilíř sociálního zabezpečení. Z pohledu Krebse (2015, s. 183) je možné sociální zabezpečení chápat jako soubor institucí, zařízení a opatření, jejichž pomocí se předchází, zmírňují a odstraňují následky sociálních událostí občanů.

Tento II. pilíř sociálního zabezpečení se zaměřuje především na takové sociální situace, které je podle státu potřebné řešit. Jedná se např. o mateřství, péči o osobu se zdravotním postižením, sociálněprávní ochranu dětí, a jiné. (Arnoldová, 2012, s. 8)

Z výše uvedeného můžeme říci, že sociální zabezpečení, je jakýsi systém, který v sobě sdružuje veškeré nástroje pro to, aby mohla být realizována sociální politika státu, v našem případě se tedy jedná o nástroj státní sociální podpory.

SSP se stát podílí na krytí nákladů, na výživu a ostatní základní potřeby dětí, rodin a státní sociální podpora je upravena zákonem o státní sociální podpoře. (MPSV, 2015, s. 104)

3.1 Právní úprava státní sociální podpory

Zákon o SSP byl přijat v polovině 90. let. Jedná se o zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, vzpp. Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. října 1995 a jeho přijetí přineslo jednu zásadní změnu. Sociální dávky, které jsou nyní jeho prostřednictvím poskytovány, byly před jeho přijetím poskytovány z různých sociálních systémů, jejichž právní úprava byla nepřehledná a v několika případech neodpovídala potřebám aktuálního vývoje. (Krebs, 2015, s. 287)

Z pohledu Tomeše (2010, s. 404) můžeme období, kdy byl v roce 1995 přijat zákon o SSP, považovat za vznik významného reformního období.

Vzhledem k tomu, že byl zákon přijat v roce 1995, tedy před 24 lety, prošel již několika novelizacemi, některé provedly drobné změny, jiné naopak změny zásadní. „*Cílem většiny změn bylo upřesnění některých ustanovení v návaznosti na poznatky z praxe a neposlední*

radě též úpravy zaměřené na zjednodušení právní úpravy jak z hlediska osob uplatňujících nárok na některou z dávek, tak i z hlediska úřadů poskytujících dávky“. (Břeská, Burdová, Vránová, 1998, s. 7)

3.2 Dávky státní sociální podpory

Ze skutečnosti, že jsou dávky SSP poskytované nejenom rodičům a dětem, kteří potřebují finanční pomoc a podporu státu, ale také jednotlivcům a všem, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci, vyplývá, že i jednotlivé dávky SSP cílí na více druhů problémů. V této podkapitole si popíšeme nezbytnosti, bez nichž se k dávkám SSP občan nedostane, nebo je přesněji řečeno nemůže začít využívat.

Krebs (2015, s. 290) vymezuje povinnosti, které musí občan splňovat, pokud si chce o jednu z dávek zažádat. Především musí spolupracovat s pracovníky úřadu práce a podat si o tuto dávku řádně vyplněnou žádost na tiskopisech, které předepisuje a vydává MPSV a spolu s ní poskytnout veškeré zákonem stanovené požadavky. Např. potvrzený rozhodný příjem pro nárok na dávku. Krebs (2015, s. 290) jako rozhodný příjem uvádí příjem ze závislé činnosti, nebo příjmy ze samostatně výdělečné činnosti. Dále se za rozhodný příjem považují dávky nemocenského a důchodového zabezpečení, např. ošetřování člena rodiny, nemocenská, PPM, vdovský, vdovecký či sirotčí důchod a také důchod invalidní.

Jak podotýká Kahoun (2009, s. 299) při výzvě konkrétního orgánu SSP, je povinností sdělit bezplatně údaje rozhodné pro nárok na dávku, její výši nebo výplatu, a to nejen právnických a fyzických osob, ale také státních orgánů.

Jestliže jsou výše uvedené body naplněny, pak si žadatel za předpokladu, že mu vznikne nárok na dávku, může podat žádost o níže uvedené dávky.

Dávky SSP závislé na příjmu

Jsou to takové dávky, na které nárok nevzniká automaticky, ale musí být doložen čistý příjem všech společně posuzovaných osob, jestliže v období, za které se nárok posuzuje, příjem měli. Příjem se pro posouzení nároku na tyto dávky stanoví jako měsíční průměr příjmů rodiny, připadajících na rozhodné období, tj. kalendářní čtvrtletí. (Břeská, Burdová, Kepková, Vránová, 2012, s. 23) Zde patří přídavek na dítě, porodné a příspěvek na bydlení.

Dávky SSP nezávislé na příjmu

Jak z názvu vyplývá, jedná se o dávky, které jsou poskytované, aniž by se zkoumal příjem rodiny za rozhodné období. Jedná se o pohřebné a RP, kterému je věnována samostatná následující podkapitola.

Nárok na dávky SSP vzniká dnem, kdy dojde ke splnění všech zákonem daných podmínek. (Kahoun, 2009, s. 297)

3.3 Rodičovský příspěvek

V této podkapitole se zaměříme na nejdůležitější vyplácenou dávku SSP pro naši práci, a to rodičovskému příspěvku, jehož čerpání je spolu s profesním životem předmětem našeho výzkumu. RP je vytvořen za účelem podpory rodičů, kterým z důvodu celodenní péče o dítě poklesl příjem nebo zcela vymizel, a to ze strany pečujícího rodiče. (MPSV, 2015, s. 87)

Jak bylo zmíněno v podkapitole 3.1 Právní úprava státní sociální podpory, zákon o SSP prošel několika změnami a nejvíce změn se projevilo právě u dávky RP. Za nejvýznamnější z nich je považována právě ta, díky níž byla zavedena možnost výdělečné činnosti, při zajištění péče o dítě jinou zletilou osobou. Tato novela byla uvedena v platnost 1. ledna 2004 a díky ní se také rozšiřovaly možnosti umístění dětí do předškolního zařízení, aniž by došlo ke ztrátě nároku. V roce 2008 byla provedena novelizace zákonem č. 261/2007 Sb., kdy se začala rozlišovat výše dávky podle doby jejího poskytování, které probíhalo v závislosti na volbě rodiče. (Břeská, Burdová, Kepková, Vránová, 2012, s. 8)

„Tato úprava byla poté změněna dalšími novelami, z nichž poslední provedená zákonem č. 366/2011 Sb. stanovila jednotnou výši 220 000 Kč, kterou může čerpat otec nebo matka dítěte až do 4 let věku dítěte s tím, že pokud ani jeden z rodičů nesplnil ke dni narození dítěte podmínky nároku na peněžitou pomoc v mateřství, možnost volby výše, a tím i doby pobírání dávky, nemá.“ (Břeská, Burdová, Kepková, Vránová, 2012, s. 8)

Sjednocená výše RP 220 000 Kč a jeho čerpání nejdéle do 4 let věku dítěte byla zásadní a dlouhotrvající změnou, která začala platit v roce 2012 a beze změny se tak dělo až do 8. 6. 2017 kdy byl přijat zákon č. 200/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o SSP, vzpp s platností k 1. 1. 2018.

V následujících podpodkapitolách se ve stručnosti zaměříme na podmínky nároku na RP a jeho výši, podmínku osobní celodenní péče a denním vyměřovacím základu (dále jen DVZ), který je důležitý pro výpočet PPM či nemocenské v souvislosti s porodem.

3.3.1 Podmínky nároku na rodičovský příspěvek a jeho výši

Nárok má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o nejmladší dítě v rodině. Nárok na RP je však nejdéle do 4 let věku dítěte a zároveň nejdéle do doby, kdy byla vyplacena celková částka finančního balíčku 220 000 Kč, není-li stanoveno jinak (Břeská, Burdová, Kepková, Vránová, 2012, s. 102). Jedná-li se o případ, kdy nejmladším dítětem v rodině jsou 2 a více dětí narozených současně, tedy víceročata, má rodič od 1. 1. 2018 nárok na dávku o 1,5 násobek vyšší, tedy 330 000 Kč. (§ 30, č. 117/1995 Sb.)

Pro stanovení nároku a výše RP je také rozhodující výše DVZ pro stanovení PPM nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem podle zákona o nemocenském pojištění. (§ 30, č. 117/1995 Sb.)

Do 31. 12. 2017 mohl rodič volit výši RP, pokud šel alespoň jednomu z rodičů stanovit k datu narození nejmladšího dítěte 70 % 30násobku DVZ. (Břeská, Burdová, Kepková, Vránová, 2012, s. 102)

Pokud byl DVZ vyšší než 7 600 Kč, mohl rodič volit až do výše 11 500 Kč, pokud byl DVZ nižší než 7 600 Kč, zvolená výše RP tuto částku přesáhnout nemohla. V případě, že ani jednomu z rodičů DVZ vyměřit nešlo, čerpal zákonnou variantu, tzn. 7 600 Kč prvních 9 měsíců, poté 3 800 Kč do 4 let věku dítěte. (§ 30, č. 117/1995 Sb.)

Od 1. 1. 2018 si rodič, jehož DVZ je vyšší než 7 600 Kč, může zvolit výši RP na jedno dítě až do 70 % 30násobku tohoto DVZ a na víceročata až 1,5 násobek 70% 30násobku DVZ. Z toho vyplývá, že stát zrušil horní hranici 11 500 Kč. Pokud nejde DVZ vyměřit ani jednomu z rodičů nebo je nízký, výše volby RP se může na jedno dítě pohybovat do 7 600 Kč a na víceročata až do 1,5 násobku této výše. (§ 30, č. 117/1995 Sb.)

3.3.2 Podmínka osobní celodenní péče

Podmínka osobní celodenní a řádné péče pro nárok na RP, se považuje za splněnou a dávka tak náleží právě i za kalendářní měsíc, ve kterém:

- se dítě narodilo,

- rodič měl po část tohoto měsíce nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské v souvislosti s porodem, to znamená (dále jen tzn.), že se vyplácí vyrovnávací výše dávky,
- dítě bylo převzato osobou do péče nahrazující péči rodičů, na základě příslušného rozhodnutí, „s výjimkou pěstounské péče na přechodnou dobu“ (§ 31, č. 117/1995 Sb.),
- dítě dovršilo 4 let,
- dítě nebo rodič zemřeli, tzn., že po část měsíce žili, a proto je podmínka celodenní péče splněna a dávka bude náležet,
- rodič převzal vlastní dítě, které bylo do té doby svěřeno do náhradní péče jiné osoby nebo umístěno do ústavu na základě rozhodnutí příslušného orgánu anebo se jedná o případ, kdy si rodič převezme vlastní dítě ze zdravotnického zařízení, kde bylo poskytováno přímé zaopatření, které trvalo déle než 3 měsíce (Břeská, Burdová, Kepková, Vránová, 2012, s. 111) tzn., že měsíc ve kterém si rodič takto dítě převezme, náleží dávka RP za tentýž měsíc už přímo rodiči.

Celodenní řádná péče se také považuje za splněnou, jestliže dítě, které je mladší dvou let, navštěvuje jesle, mateřskou školu a jiné zařízení pro děti např. léčebné rehabilitační zařízení. Umístění dítěte v jeslích nesmí přesáhnout za kalendářní měsíc 46 hodin u léčebných zařízení pak víc jak 4 hodiny denně. Pokud se jedná o postižené dítě, tak může navštěvovat jesle, či jiná zařízení v rozsahu nepřevyšující 6 hodin za den. Pokud je rodič dítěte student, nebo výdělečně činný a v době kdy nemůže pečovat o dítě, tomuto dítěti zajistí péči jiné zletilé osoby, je podmínka celodenní řádné péče splněna. (Břeská, Burdová, Kepková, Vránová, 2012, s. 116)

3.3.3 Denní vyměřovací základ

Pro naši dávku RP je DVZ důležitý z důvodu, že nám určuje jakousi hranici při volbě výše měsíční částky, u každého z rodičů. Z výše uvedených kapitol víme, že rodič si může volit výši rodičovského příspěvku, pokud mu lze vyměřit ke dni narození dítěte 70 % 30násobku DVZ, a to až do výše těchto 70 % 30násobku, u víceročtat pak až do 1,5násobku 70 % 30násobku DVZ.

„Denní vyměřovací základ se používá, při stanovení výše dávky nemocenského pojištění. Denní vyměřovací základ se zjistí tak, že se vyměřovací základ (veškerý příjem podléhající odvodu pojistného na důchodové pojištění; u osob samostatně výdělečně činných vyměřovací základy, ze kterých bylo uhrazeno pojistné na nemocenské pojištění)

v rozhodném období dělí počtem kalendářních dnů připadajících na toto rozhodné období. Do tohoto počtu dnů se však některé dny nezahrnují (jde o tzv. vyloučené dny), aby neodůvodněně nedocházelo ke snížení výše denního vyměřovacího základu - např. dny pobírání nemocenského. Takto stanovený průměrný denní příjem se dále pro výpočet dávek upravuje (redukuje) podle stanovených redukčních hranic příjmu.“ (MPSV, 2015, s. 11)

Mezi dávky nemocenského pojištění, jejichž výše se vypočítává z DVZ a úzce souvisí s dobou před nástupem na RP, jsou dávky PPM a nemocenská v souvislosti s porodem.

Peněžitou pomoc v mateřství upravuje zákon č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění.

Je jednou z dávek nemocenského pojištění, kterou zpravidla čerpá matka v souvislosti s těhotenstvím, mateřstvím nebo péčí o novorozence. (APERIO, 2017, s. 24)

Tato dávka je určena především k nahrazení příjmů, o které rodič, většinou matka, přichází v souvislosti s těhotenstvím. Aby měla žena nárok na PPM, musí splňovat zákonem dané podmínky.

Doba, po kterou se PPM pobírá je 28 týdnů a u pojištěnky, která porodila zároveň dvě a více dětí je podpůrní doba 37 týdnů. Jestliže je dítě převzato do péče, pak je tato podpůrní doba v délce 21 týdnů, u víceračat 31 týdnů. (MPSV, 2015, s. 54)

Výše peněžité pomoci v mateřství, činí za kalendářní den 70 % denního vyměřovacího základu. (§ 37 Zákon č. 187/2006 Sb.)

PPM úzce souvisí s čerpáním dávky rodičovský příspěvek. Nejen že mu předchází, ale také určuje, kdy matka začne RP čerpat. Protože nelze tyto dávky čerpat souběžně, pak matka, která nastoupila 6 nebo 8 týdnů před porodem na PPM, začne RP čerpat až po jejím skončení. Matka, která naopak nárok na PPM neměla, začne RP čerpat od narození dítěte.

Nemocenská v souvislosti s porodem, je stejně jako PPM dávkou nemocenského pojištění. Pokud ženě nevznikne nárok na PPM, může jí za splnění podmínek, kdy je do 6. týdne před porodem účastna na nemocenském pojištění (zaměstnaná nebo v ochranné lhůtě), vzniknout nárok právě na tuto dávku. Oproti PPM se čerpá do 6 ti týdnů po porodu, kdy lékař poté neschopenku ukončí. (APERIO, 2017, s. 22)

Nemocenská v souvislosti s porodem, umožňuje taktéž volbu výše a délku nároku na RP.

Větší využití výhod z čerpání výše uvedených dávek, bylo především před novelizací RP k 1. 1. 2018, kdy ještě platila zákonná varianta, že rodič kterému nelze vyměřit DVZ a nemá tedy nárok na dávky nemocenského pojištění jako PPM a nemocenská v souvislosti

s porodem, nemůže provádět volbu výše a je nucen čerpat prvních 9 měsíců života dítěte 7 600 Kč a pak až do 4 let věku dítěte 3 800 Kč. V současnosti však mají rodiče možnost volby výše RP až do 7 600 Kč i když jim nárok na tyto nemocenské dávky nevznikl.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 Metodologie výzkumu

V praktické části se budeme věnovat kvantitativnímu výzkumu formou dotazníkového šetření, který se zabýval čerpáním RP v kontextu s profesním životem matek ze Zlínského kraje. Popíšeme si výzkumný problém, cíle výzkumu a budeme interpretovat data získaná z dotazníkového šetření.

4.1 Výzkumný problém

V odborné literatuře se můžeme dočíst, že v postmoderní společnosti mají ženy možnost uplatnit se na trhu práce ve velké míře stejně jako muži, ale stále se musí potýkat s problémem sladění pracovního a rodinného života v rámci péče o dítě. Dokonce i stát změnou zákona o SSP od 1. 1. 2018 umožňuje velice rychlé vyčerpání balíčku RP a tím pádem rychlý návrat žen do zaměstnání.

Protože se však nabízí úvahy o tom, zda vůbec mohou matky po změně zákona o SSP čerpat RP v nejvyšší možné částce, nebo je nějakým způsobem limituje při volbě měsíční výše RP jejich profese a s tím také související DVZ, možnosti umístění dítěte do předškolního zařízení a péče jiné osoby, či zda vůbec mají zájem o rychlý návrat do zaměstnání a je-li tím pádem změna zákona o SSP ku prospěchu, považujeme problematiku čerpání RP stále za velmi aktuální téma, které by se mělo neustále monitorovat. Dalším důvodem, proč má výzkum potenciál být přínosný, je zmapování konkrétní oblasti, a to Zlínského kraje. Pro výzkumný problém byly stanoveny tyto otázky:

Hlavní výzkumná otázka

Jakým způsobem ovlivňuje profese (pracovní pozice) matky, čerpání RP?

Dílní výzkumné otázky

1. Využívají matky možnosti navýšení měsíční částky RP po změně zákona?
2. Jakou výši měsíční částky RP si matky volí nejčastěji?
3. Jaké možnosti má matka při umístění dítěte do zařízení zajišťující jeho péči?

4.2 Cíle výzkumu

Cíle výzkumu jsou zaměřeny na profesi matek a odhalení toho, jak a zda je ovlivňuje při volbě výše čerpání RP, dále výzkum zjišťuje, zda matky využívají změny zákona o SSP,

jakou měsíční výši RP volí nejčastěji nebo zda mají kam umístit své dítě, pokud potřebují zajistit jinou péči o něj.

Hlavním výzkumným cílem, je tedy zjistit zda ovlivňuje profese (pracovní pozice) matky, čerpání RP.

Dílní výzkumné cíle, jsou následující:

1. Zjistit, zda matky využívají možnosti navýšení měsíční částky RP po změně zákona.
2. Zjistit, jakou měsíční výši RP si volí nejčastěji.
3. Cílem je také zjistit, jaké možnosti má matka při umístění dítěte do zařízení zajišťující jeho péči.

4.3 Metoda sběru dat

Pro náš výzkum, jsme se rozhodli použít kvantitativní metodu sběru dat formou dotazníku.

Jak uvádí Gavora (2010, s. 37) kvantitativní výzkum se používá v případech, kdy se pracuje především s číselnými údaji, pomocí nichž můžeme zjišťovat rozsah nebo frekvenci jevů. Tyto údaje dále můžeme sčítat, porovnávat, vyjadřovat v procentech anebo v matematických statistikách. Zároveň je dle Gavory (2010, s. 121) nejčastěji používanou formou sběru dat v kvantitativním výzkumu, dotazník.

Co se týká dotazníku, hovoříme o systému dopředu připravených otázek, které jsou pečlivě definovány a jejich řazení je dobře promyšleno (Chráška, 2007, s. 163). Z důvodu, že je dotazník určen především k hromadnému získávání údajů o velkém počtu odpovídajících (Gavora, 2010, s. 121), byl právě proto vybrán pro náš výzkum.

K našemu dotazníkovému šetření jsme využili možnosti vytvoření elektronického dotazníku na internetové stránce SURVIO.cz a odkaz k vytvořenému dotazníku jsme umístili na facebookové skupiny maminek ze Zlínského kraje. Dotazník byl k vyplnění pod přímým odkazem: <https://www.survio.com/survey/d/G5U4C0K7A1E0Y4S9J>, který maminky mezi sebou dále sdílely, přeposílaly si jej mezi sebou a tím se pomocí techniky nabalování sněhové koule v našem dotazníkovém šetření navyšoval počet respondentek. V konečném počtu zúčastněných respondentek a vyplněných dotazníků, hovoříme o čísle 471. Řádně vyplněných dotazníků pro náš výzkum je však 402, a to z toho důvodu, že muselo být vyřazeno celkem 69 dotazníků, protože respondentky nerespektovaly pokyny u otázek, které je na základě odpovědi směřovaly k následným souvisejícím otázkám.

Návratnost dotazníků je tedy 47,7% přičemž je tato návratnost dána poměrem mezi vyplněnými a zobrazenými dotazníky a číslo je tak pouze orientační. Vzhledem k tomu, že počet matek ze Zlínského kraje, které žádaly o RP v průběhu roku 2017 a dávka jim běží dosud, se pohybuje kolem 6tis., považujeme tato čísla pro náš výzkum i tak za uspokojivá.

V úvodní části dotazníku jsme respondentky seznámili s tím, jakou problematikou se v dotazníkovém šetření zabýváme, pro koho je přesně určený a že odpovědi na něj jsou zcela anonymní. Dotazník byl sestaven z 15 ti uzavřených otázek, z nichž první 4 jsou tzv. identifikační a poskytují nám informace o věku matek, počtu dětí, dosaženého vzdělání a vykonávané profese před nástupem na RP. Zbýlých 11 otázek bylo voleno na základě výzkumných cílů.

4.4 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Výzkumný soubor tvoří matky ze Zlínského kraje, které si v průběhu roku 2017 podaly žádost o rodičovský příspěvek, tzn. před změnou zákona o SSP a dávka jim běží dosud, a to kvůli porovnání využití této změny při čerpání RP před touto změnou a po této změně. Výzkumný soubor byl vybrán záměrným výběrem.

5 Interpretace získaných dat

V této kapitole se zaměříme na interpretaci dat získaných z dotazníkového šetření. Jak jsme již uvedli, dotazníkového šetření se zúčastnilo 471 matek ze Zlínského kraje a pro náš výzkum bylo z celkového počtu řádně vyplněných a použitelných 402 dotazníků. Matky, které se dotazníkového šetření zúčastnily, uplatnily nárok na RP v průběhu roku 2017, ještě před změnou zákona o SSP, která nastala od 1. 1. 2018 a dávka jim běžela dosud. Internetový portál SURVIO.cz v rámci svých služeb získaná data ihned vyhodnotil do grafů (viz příloha P II) u kterých jsme provedli následnou analýzu. Jejich následující interpretací jsou pak zodpovídány výzkumné otázky, které jsme v dotazníku roztřídily na identifikační položky a hlavní položky, jejichž součástí jsou otázky hlavní i dílčí, které byly získány na základě odpovědí respondentů.

5.1 Identifikační položky

Jak jsme již uvedli, první čtyři otázky v dotazníku nám umožnily zjistit základní informace o matkách, které se výzkumného šetření zúčastnily a nazýváme je pro odlišení od hlavních otázek identifikačními položkami dotazníku.

Odpovědi na tyto identifikační položky v dotazníku ukázaly, že nejvíce matek, a to 395 z celkového počtu dotazovaných, čerpalo balíček RP 220 000 Kč na jedno dítě a pouhých 7 z dotazovaných matek čerpalo balíček RP 330 000 Kč na vícero dětí a dotkla se jich tak změna zákona o SSP, která znamenala právě navýšení základního balíčku o 110 000 Kč. Co se týká věku respondentek, které na RP nastupovaly, bylo zjištěno, že věk nadpoloviční většiny těchto matek se pohybuje v rozmezí 27 – 35 let, zatímco v naší nejnižší věkové hranici 16 - 19 let nastoupila na RP pouze jedna matka z dotazovaných. Celkem 97 matek se zařadilo do věkové skupiny 20 - 26 let a matek pobírající RP ve věku 36 let a více, bylo 70.

Souvislost s nejčastějším odchodovým věkem na RP spatřujeme ve výsledcích o nejvyšším dosaženém vzdělání matek. Pouze 11 matek dosáhlo základního vzdělání a naproti tomu 161 z dotazovaných uvedlo, že má vysokoškolské vzdělání a my se tak utvrzujeme v tom, že v postmoderní společnosti nechtějí a nemusejí ženy plnit pouze roli žen a matek v domácnosti, jak tomu bylo dříve a je popsáno v teoretické části této práce, ale záleží jim také na seberozvoji, vzdělávání se či kariérním růstu. O něco více matek,

mluvíme o počtu 170, dosáhlo středoškolského vzdělání s maturitou a zbylý počet disponuje středoškolským vzdělání s výučním listem.

Co se týká vykonávané profese před nástupem na RP, bylo zjištěno, že pokud matky nestudovaly, nebo byly nezaměstnané, vykonávaly nejčastěji manuální práce nebo pracovaly na pozicích, které zahrnují spíše administrativní činnost, což by odpovídalo nejčastěji dosaženému středoškolskému vzdělání. Naproti tomu, pouze 93 dotazovaných potřebuje pro výkon své profese vysokoškolský titul. Ač jsme tedy zjistily, že je v našem výzkumu velká část vysokoškolsky vzdělaných žen, v profesi titul pak tolik neuplatňují a vyvstává tak otázka zda to nesouvisí s genderovými rozdíly na trhu práce.

5.2 Hlavní položky

Dílčí výzkumná otázka č. 1: *Využívají matky možnosti navýšení měsíční částky RP po změně zákona?*

Abychom mohli zjistit, jestli byla provedená forma změny zákona o SSP v roce 2018 prospěšná a matky začaly využívat možnosti navýšení měsíční částky RP v částkách, které před touto změnou čerpat nemohly, položili jsme jim nejprve rozřadovací otázku. Na základě jejich odpovědí zjišťujeme, že nadpoloviční většina, až **297** matek, této změny **nevyužila** a pouhých **105** dotazovaných **ano**. Matky, které odpověděly ano a změnu zákona o SSP při navýšení měsíční částky RP využily, učinily tak především proto, že potřebovaly navýšit rodinný rozpočet. To bylo také jedním z důvodů, proč zákon o SSP chtěl svou změnou matkám umožnit rozvolněnější čerpání. Dále matky zvyšovaly měsíční výši RP i proto, že čekaly druhé dítě a balíček 220 000 Kč či 330 000 Kč chtěly dočerpat v co nejvyšší možné částce, neboť by zbytek propadl státu. Co se týká navyšování měsíční částky ve vztahu k jejich profesi, tzn. jejich zaměstnání, nemůžeme hovořit o téměř žádné souvislosti. Pouze 4,8% ze 105 kladně odpovídajících matek uvedlo, že si měsíční částku zvedlo z důvodu, že se muselo co nejdříve vrátit pod nátlakem zaměstnavatele do práce nebo tak matky ve stejné míře učinily právě z důvodu dobře rozjeté kariéry a potřeby se co nejdříve vrátit na svou pozici.

Naopak nejčastějším důvodem proč 297 matek navýšení RP nevyužilo, nebyl nízký DVZ, který je jedním z hlavních faktorů, jenž může volbu výše limitovat a důvodem nebyla ani situace, kdy oběma rodičům DVZ vyměřit nešel. Pro velkou část z nich, mluvíme o 169 matkách ze skupiny, které výši RP nenavýšily, byla nejčastějším důvodem

nenavyšovat, potřeba zůstat s dítětem co nejdéle doma. Mezi dotazovanými se našla i část těch, které by rády balíček RP čerpaly rychleji, ale narážejí na problém, že nemají možnosti zajistit jinou péči o dítě (např. jesle, mateřská škola, atd.).

Dílčí výzkumná otázka č. 2: *Jakou měsíční výši RP si matky volí nejčastěji?*

Výše uvedenou dílčí otázkou zjišťujeme, jakou měsíční částku RP volily matky nejčastěji, a to jak před změnou zákona do 31. 12. 2017, tak i po změně tohoto zákona od 1. 1. 2018. Na základě získaných odpovědí chceme také porovnat, zda změny zákona, která umožnila dřívější vyčerpání balíčku RP, využily a zkracovaly dobu na rodičovské dovolené nebo chtějí s dítětem zůstat doma stále stejnou dobu. Je důležité uvést, že stát chtěl změnou zákona o SSP podpořit rodinnou politiku a zrušil tak horní hranici měsíční částky RP 11 500 Kč měsíčně, která se zdála být nevyhovující pro mnoho rodin z finančního hlediska, a to nízkého příjmu. Dále bylo změnou zákona zrušeno zákonné čerpání RP do 4 let věku dítěte, kdy matky, kterým nešel vyměřit DVZ nemohly libovolně volit výši RP, ale do 9 měsíců věku dítěte pobíraly 7 600 Kč a poté až do jeho 4 let 3 800 Kč. DVZ je přitom stanoven veškerým příjmem z výdělečné činnosti, podléhajícímu odvodu pojistného na důchodové pojištění a bývá vyměřen při nástupu matek na PPM. Při stanovení měsíční výše RP pak matky limituje právě DVZ, který určuje jakousi hranici jejich maximální volby, viz podkapitola 3.3.3.

Protože je tedy DVZ při volbě výše stěžejní, zjišťovali jsme, jakou podmínku při volbě měsíční částky RP matky splňovaly a z jakého DVZ se při výpočtu měsíční výše RP vycházelo. Z odpovědí vyplynulo, že celých 72,9% matek si vystačilo při volbě výše se svým DVZ a nestalo se tak, že by chtěly volit takovou výši, kterou by jim DVZ nedovoloval a neměly potřebu využívat DVZ partnera, který bývá v mnoha případech vyšším. Objevily se samozřejmě i matky, kterým nešel DVZ vyměřit vůbec, ale to je logické, neboť se v našem výzkumu objevily jak studentky, tak nezaměstnané matky, které výdělečnou činnost neměly.

Co se týká nejvíce vyplácené měsíční výše dávky RP, bylo zjištěno, že počtem **200** matek před změnou zákona a počtem **237** matek po jeho změně, byla nejčastěji volenou měsíční částkou RP dávka, ve výši **50 Kč - 7 600 Kč**. Nárůst 37 matek v roce 2018 vyplývá ze změny zákona o zrušení zákonného čerpání balíčku, kterou matky automaticky přešly do skupiny, jejichž maximálně volená částka RP mohla být 50 Kč - 7 600 Kč. Po změně zákona si pouze 39 matek navýšilo měsíční výši RP nad hranici 11 501 Kč a s dítětem bylo

doma do jeho 2 let. V některých případech matky volily výši RP i nad 15 001 Kč, což znamená, že by čerpaly RP do 14 ti měsíců věku dítěte.

Z výše uvedeného jasně vyplývá, že matky s dětmi zůstávají doma v průměru stále stejnou dobu, a to do 3 let jejich věku bez ohledu na to, zda jim změna zákona o SSP umožňuje krátit dobu na rodičovském příspěvku a dává tak matkám prostor pro dřívější návrat do zaměstnání.

Dílčí výzkumná otázka č. 3: *Jaké možnosti má matka při umístění dítěte do zařízení zajišťující jeho péči?*

Důsledkem toho, že stát dovoluje matkám při RP pracovat, nebo změnou zákona umožňuje volnější čerpání RP v mnohem vyšších částkách, kdy dochází k rychlejšímu dočerpání celkového balíčku RP a dřívějšímu návratu do zaměstnání, je nutná i další podpora sladování rodinného a profesního života žen, pokud tyto možnosti využívají. V tomto případě hovoříme o zajištění jiné a řádné péče o dítě, pokud se sama matka o toto nemůže z pracovních důvodů postarat.

V naší poslední dílčí otázce jsme se proto zaměřili na možnosti, které matky v těchto případech mají, zda je využívají a z jakého důvodu. Necelá polovina matek uvedla, že by dítě mohly umístit do mateřských škol, které jsou i podle autorky Maříkové nejschůdnější variantou v malých městech. Pokud se však v okolí nevyskytuje žádná mateřská škola či jiné zařízení, mohli by druhé nejpočetnější části matek pomáhat prarodiče. Tato pomoc se ale v dnešní době stává čím dál méně využitelnou, neboť s rostoucí hranicí věku pro odchod do důchodu jsou prarodiče dětí v mnoha případech ještě sami výdělečně činní. I přesto, že by matky v malém počtu mohly využít také jesle, či jiné možnosti, je pořád i velká část těch, které nemají možnost žádnou. Souvislosti nalézáme v omezených kapacitách takových zařízení, velké vzdálenosti od domova, či věková omezení pro umístění dětí do takových zařízení.

Dále jsme výzkumem zjistili, že matky v nadpoloviční většině, zůstávají s dítětem při rodičovském příspěvku doma a nemají tak důvod umístit dítě do zařízení či využívat jiné formy řádné péče o něj, a to i v případě, že tuto možnost ve větší míře mají. Dítě tak do jiné řádné péče umísťuje pouze 171 matek z celkového počtu dotazovaných. Téměř polovina z těchto 171 matek tak činí proto, že potřebují zlepšit finanční situaci rodiny, která se mnohdy díky nástupu jednoho z rodičů na rodičovskou dovolenou zhorší a chtějí si proto přivydělat. Oproti matkám, které své dítě umísťují do předškolních zařízení a jiné

péče z důvodu, že se musejí vrátit do zaměstnání, se tak rozhodují zcela na základě svého uvážení, bez jakéhokoli tlaku ze strany předchozí profese či zaměstnavatele. Dotazované matky ale nemusí takové možnosti využívat pouze z důvodu nástupu do práce, nebo jen přivýdělků, své děti taky chtějí začlenit co nejdříve do kolektivu a socializovat je nebo si jen odpočinout, od mnohdy náročné rodičovské role.

Hlavní výzkumná otázka: *Jakým způsobem ovlivňuje profese (pracovní pozice) matky, čerpání RP?*

Účelem této výzkumné otázky bylo přesně zjistit, jak profese matek, ovlivňuje výši čerpání RP. Pouhých 7,2% z dotazovaných matek bylo ovlivněno čerpat RP tak rychle, aby se musely co nejdříve vrátit do zaměstnání. Z toho pro náš výzkum vyplývá, že **více jak polovina matek** patří do skupiny těch, na které **nemá profese žádný vliv** při čerpání RP a nerozhodují se na základě pracovního vztahu, ale pouze svých potřeb a možností. Mnohdy se taky stává, že zaměstnavatel neumožní ženám návrat po rodičovské dovolené na původní pracovní pozici a potom se ženy navíc musí potýkat se stresem, kdy neví, kam se po vyčerpání RP a skončení rodičovské dovolené vrátí. Tento případ se v našem výzkumu týkal zhruba 22% matek.

Abychom si navíc ověřily, zda matky, které se účastnily dotazníkového šetření, mají povědomí o tom, že výše čerpání RP je ovlivněna jejich profesí i ve vztahu ke vzdělání a tím lépe placenou prací a zda tak spadají do skupiny matek, které tímto byly ovlivněny, položili jsme jim otázku, jestli se domnívají, že jejich dosažené vzdělání a s tím související profese, ovlivňuje výši čerpání RP. Drtivá většina dotazovaných matek uvedla, že tuto skutečnost si uvědomují, ale nijak je to neovlivnilo v rozhodnutí, jak dlouho být s dítětem doma. Zbýlá část matek se dělí na ty, které díky jejich vyššímu vzdělání a pracovní pozici, volily vyšší částku a na ty, které nemohly posoudit situaci, protože nepracovaly.

5.3 Shrnutí interpretace

Naším hlavním výzkumným cílem bylo pomocí dílčích a všech výzkumných otázek zjistit, jakým způsobem a zda právě profese či pracovní pozice matek, jsou hlavním faktorem, který ovlivňuje jejich čerpání RP při rozhodování se za podmínek, které mají při nástupu na RP. Zjišťujeme, zda se chtějí do zaměstnání vrátit co nejdříve nebo ne.

Z výzkumného šetření vyplynulo, že nadpoloviční většinu matek profese žádným způsobem neovlivnila, i přesto, že se ve výzkumném souboru objevovaly matky jak

s vysokoškolským tak středoškolským vzděláním. Tuto skutečnost nám potvrzuje i další výzkumné zjištění, že i přes benevolentnější podmínky, které stanovuje zákon o SSP pro volbu výše RP, toho více jak polovina dotazovaných matek nevyužila, protože by si tak zkrátily dobu na rodičovské dovolené, a to pro mnohé z dotazovaných není v zájmu dítěte, se kterým chtějí být co nejdéle doma. Jak nadpoloviční většina uvedla, je to nejčastější důvod, proč navíc nevyužívají možnosti, umístit dítě do předškolního zařízení, a to i přes to, že tuto možnost ve svém okolí mají.

Závěrem tedy můžeme říci, že výzkumné šetření hodnotíme za zdařilé a domníváme se, že se nám podařilo dosáhnout stanovených výzkumných cílů. Z výzkumného šetření je patrné, že profese v dnešní době stále nemá vliv na to, jak dlouho matky čerpají RP, a to ani po změně zákona o SSP, který matkám umožňuje čerpat vyšší částky RP měsíčně.

5.4 Doporučení pro praxi

V současné době je rodičovství a čerpání RP velice diskutovaným tématem a zabývají se jím nejen různé výzkumy, odborné články, ale také stát, který se svými nástroji sociální politiky, tzn. sociálním zabezpečením, stará o rodiny, které se ocitají v různých sociálních situacích. V našem případě se jedná o podporu rodin, kterým se narodí dítě. Tato situace si vyžaduje celodenní řádnou péči o dítě, poskytovanou jedním z rodičů. Znamená to, že rodič, který nastoupí na rodičovskou dovolenou, opouští po tuto dobu své zaměstnání a rodiny se tak potýkají se ztrátou příjmu tohoto rodiče. Stát se snaží formou poskytování dávky RP tento příjem v rodině alespoň z části nahradit. Nejen že umožňuje rodiči na RP vykonávat výdělečnou činnost, ale také se snaží změnami zákona o SSP, aby rodič mohl tuto dávku čerpat dle svých konkrétních potřeb.

Na základě výzkumného šetření jsme dospěli k závěru, že při výši čerpání RP dotazované matky neovlivňuje profese, ani možnosti jejich DVZ, který např. umožňuje volit vyšší měsíční částku RP a dávku čerpají ve větší míře průměrně do 3 let věku dítěte. Ač stát tedy umožňuje vyšší měsíční čerpání RP, aby se zlepšila finanční situace rodin, dle výzkumu toho matky nevyužívají a stále převládá potřeba být s dítětem co nejdéle doma, což po rychlém vyčerpání balíčku RP není možné. Proto bychom pro praxi doporučili, aby se zákonodárci zamysleli nad možností, kdy by plošně tento balíček RP zvýšili a matky tak mohly využít navýšení RP a čerpat ho v průměru stejnou dobu jakou volí dosud, tedy alespoň do 3 let věku dítěte. V době našeho výzkumu se již nad plošným zvýšením balíčku

RP začalo bouřlivě diskutovat a zamýšlet, za jakých podmínek, od kdy a komu bude balíček navýšen.

Dále jsme se v průběhu našeho výzkumu po spuštění dotazníku potýkali se zpětnými vazbami matek, ze kterých bylo patrné, že nemají přehled o tom jak DVZ souvisí s volbou výše RP, jak jej mohou při volbě využít a proč nemohou volit stejné měsíční výše RP jako jiné matky. Tuto nevědomost matek přisuzujeme i nízké návratnosti dotazníků. Na základě toho, doporučujeme větší informovanost matek z kompetentních zdrojů jako je MPSV, tisknout brožury, kde by se společnost mohla dočíst o změnách, aktuální platnosti podmínek pro vznik nároku, ale také vysvětlení jednotlivých pojmů. Dle našeho názoru si každá matka toto vyhledat nedokáže a dochází k desinformacím, které často vypouští média. Bylo by také vhodné proškolení pracovníky z oddělení sociálně právní ochrany dětí, na které se matky velice často obrací s dotazy, ale nejen ty. Z našeho pohledu je taky nutné pravidelně školit pracovníky Úřadu práce, kteří dávku RP zpracovávají a poskytovat jim možnosti účastnit se více metodických setkání o chystaných změnách zákona, protože jsou často vystavováni konfrontacím se špatně informovanými klientkami.

6 Závěrečná diskuze

Téma naší bakalářské práce je neustále velmi aktuální a to nejen samotné čerpání RP, ale i faktory, které čerpání RP ovlivňují a je mu proto neustále věnována pozornost. Z tohoto důvodu tak máme k dispozici několik statistických údajů či výzkumů, které byly prováděny na toto téma již v minulosti a nalézáme v nich častou shodu s našimi výsledky, které budeme v této kapitole porovnávat.

Z našeho výzkumného šetření vyplynulo, že nejčastější věk dotazovaných matek, které na RP nastupují je v rozmezí 27 - 35 let, což je bez malého rozdílu ve shodě s výsledky Českého statistického úřadu, který provedl statistiku za rok 2017 podle krajů i věku matek a zjistil, že ve Zlínském kraji nastupují na RP ženy nejčastěji ve věku 25 - 34 let. (ČSÚ.CZ)

Konkrétněji se pak na samotné téma čerpání RP ve svém článku zaměřila Sylva Höhne, která mapovala změny v čerpání RP v demografických souvislostech v roce 2017. Na základě jejího výzkumu víme, že nejčastější období, kdy rodiče přestávají pobírat RP, je mezi druhými a třetími narozeninami dítěte a významný je zároveň podíl ukončených nároků přesně ve 3 letech věku dítěte. Tato skutečnost se odrazila i na výsledcích našeho výzkumného souboru, kdy matky uvedly, že RP si volí nejčastěji ve výši od 50 Kč - 7 600 Kč, tzn., že jsou s dítětem nejčastěji doma v průměru do jeho 3 let, a to jak před změnou, tak po změně zákona o SSP. To by potvrdovalo fakt, že většina matek skutečně nereaguje na změny zákona a účelně částky nenavyšují. Jak uvádí ve svém výzkumu Höhne, můžeme to vysvětlit i tím, že jsou matky navyklé pobírat RP ve shodě s délkou rodičovské dovolené, kterou si matka stanovuje se svým zaměstnavatelem a která trvá 3 roky.

Důležitým výsledkem naší práce bylo zjištění, že nadpoloviční většinu matek při volbě výše RP nijak neovlivňuje profese a dokonce v největším počtu z dotazovaných nevyužívají možnosti navýšení měsíční částky RP z toho důvodu, že chtějí s dítětem zůstat co nejdéle doma a neurychlují si tím nástup do zaměstnání. Jak na základě svého výzkumu v kvalifikační práci z roku 2014 uvádí Jitka Gruntová, rodiče podřizují volbu rodičovského příspěvku častěji potřebám dítěte než termínu návratu do zaměstnání a při volbě se rozhodují zejména podle toho, jak dlouho chtějí zůstat s dítětem doma. I když se jedná o výsledek výzkumu starý 4 roky, vidíme, že ač stát umožnil od roku 2018 změnou zákona

o SSP čerpat vyšší měsíční částky RP i z důvodu možnosti vrátit se dříve do zaměstnání, matky tak nečiní.

Výzkum veřejného mínění CVVM na téma sladění rodinného a profesního života provedl v roce 2016 také Sociofactor s. r. o. jehož výsledky v jedné zkoumané části, můžeme použít i pro srovnání s výzkumným šetřením naší bakalářské práce. Jednou z oblastí podpory rodinného a profesního života, je např. možnost rodičů umístit dítě do předškolního zařízení, pokud si chtějí přivydělat při RP nebo se co nejdříve vrátit do zaměstnání.

Z našeho výzkumu vyplynulo, že téměř polovina z dotazovaných matek, má ve svém okolí možnost umístit své dítě nejčastěji jen do mateřské školy, ale více jak polovina své dítě do zařízení neumísťuje. Také výzkum CVVM v otázce využívání služeb péče o dítě zjistil ve vztahu k dostupnosti předškolních zařízení, že je pro rodiče nejdostupnější volbou právě veřejná mateřská škola, avšak v průběhu jejich výzkumu tuto službu nevyužívalo téměř 35% z jejich dotazovaných. Jak ukazuje jejich výzkum, největší dostupnost mateřských škol přisuzují finanční nenáročnosti a největší dostupnosti v malých obcích, což odpovídá i již zmiňované teorii autorky Maříkové.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zaměřuje na čerpání rodičovského příspěvku a profesní život. Teoretická část této práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola se věnovala rodině obecně, vymezili jsme zde pojmy jako rodičovství, rodinu pro okruh společně posuzovaných osob, ale také jsme zde popsali okruh společně posuzovaných osob pro dávku státní sociální podpory, rodičovský příspěvek, jehož čerpání je předmětem našeho výzkumu. Ve druhé kapitole jsme se pak zabývali rodičovskou dovolenou a profesním životem a podporou při sladování těchto dvou odlišných životních etap. Zaměřujeme se zde na postavení mužské a ženské role v rodině tradiční, moderní a postmoderní a také na oblasti, které rodičovství podporují. Třetí kapitola se pak konkrétně zabývala nástrojem sociální politiky státu pro podporu rodin, a to státní sociální podporou. Uvádíme zde právní úpravu státní sociální podpory, popisujeme dávky, které jsou prostřednictvím státní sociální podpory poskytovány a pozornost zaměřujeme především na rodičovský příspěvek tak, jak jej definuje zákon včetně podmínek, které pro tuto dávku musí rodič splňovat.

Praktická část popisovala výzkumný problém a cíle, které jsme si pro náš výzkum stanovili. Jako metoda sběru dat byl vybrán dotazník, ten směřoval konkrétně k matkám ze Zlínského kraje, které uplatnily nárok na rodičovský příspěvek v průběhu roku 2017, před změnou zákona a dávka jim běží dosud. Dotazníkem bylo zjišťováno, zda matky při čerpání rodičovského příspěvku ovlivňuje profese, jakou měsíční výši rodičovského příspěvku volí nejčastěji, zda využily změnu zákona o státní sociální podpoře nebo jestli mají možnosti v umístění svého dítěte do péče jiné osoby, či předškolního zařízení.

Cíle této práce považujeme za naplněné, neboť z výzkumu jasně vyplynulo, že profese při čerpání rodičovského příspěvku matky v nadpoloviční většině nijak neovlivňuje a že doma zůstávají průměrně stejnou dobu jak před změnou, tak po změně zákona, a to především s ohledem na potřebu jejich dětí. Bohužel jsme se však také setkali s malou mírou dezinformací, které matky měly v souvislosti s možnostmi volby výše rodičovského příspěvku, na základě čehož ale můžeme říct, že čerpání této dávky, si neustálou pozornost zaslouží.

Věříme, že tato bakalářská práce bude alespoň z části přínosná a rozšíří povědomí společnosti o tom, že skloubení rodinného a profesního života není vždy jednoduché a je proto potřeba, aby stát mladé rodiny s narozenými dětmi neustále podporoval. Také věříme, že by mohly výsledky výzkumu poskytnout pracovníkům úřadu práce zpětnou

vazbu o tom, jak přínosná byla změna zákona o státní sociální podpoře, zda byla ku prospěchu a dostačující, anebo by se měli zákonodárci opravdu zaměřit na hledání finančních rezerv a plošném zvednutí celkové částky rodičovského příspěvku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ARNOLDOVÁ, Anna. Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení. Praha: Grada, 2012, 350 s. ISBN 978-80-247-3724-9.
- [2] BŘESKÁ, Naděžda, Eva BURDOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. Státní sociální podpora. 2. aktualizované. Olomouc: ANAG, 1998. ISBN 80-85646-63-3.
- [3] BŘESKÁ, Naděžda, Eva BURDOVÁ, Michaela KEPKOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. Státní sociální podpora s komentáři a příklady 2012. 14. aktualizované. Olomouc: Anag, 2012. ISBN 978-80-7263-739-3.
- [4] CELÁ, Jarmila. Kapitoly z teorie výchovy. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. ISBN 80-7318-504-0.
- [5] GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010, 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
- [6] GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W., ed. Sociologie. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1.
- [7] CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4
- [8] JANDOUREK, Jan. Sociologický slovník. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
- [9] KACZOR, Pavel. Sociální politika a sociální systém ČR. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2015, 269 s. ISBN 978-80-245-2096-4.
- [10] KAHOUN, Vilém. Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly. Praha: Triton, 2009, 445 s. ISBN 978-80-7387-346-2.
- [11] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- [12] KREBS, Vojtěch. Sociální politika. 4. Praha: ASPI, 2007, 503 s. ISBN 978-80-7357-276-1.
- [13] KREBS, Vojtěch. Sociální politika. 6., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 566 s. ISBN 978-80-7478-921-2.

- [14] KŘÍŽKOVÁ, Alena, ed. Kombinace pracovního a rodinného života v ČR: politiky, čas, peníze a individuální, rodinné a firemní strategie. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, c2005. ISBN 80-7330-077-x.
- [15] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.
- [16] MATĚJČEK, Zdeněk. Co děti nejvíc potřebují. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-262-0398-8.
- [17] MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-24-9.
- [18] MERTIN, Václav. Výchovné maličkosti: průvodce výchovou dítěte do 12 let. Praha: Portál, 2011, 212 s. ISBN 978-80-7367-857-9.
- [19] MOŽNÝ, Ivo. Moderní rodina: (mýty a skutečnosti). Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8.
- [20] MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-x.
- [21] MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008, 323 s. Studijní texty. ISBN 978-80-86429-87-8.
- [22] NAKONEČNÝ, Milan. Úvod do psychologie. Praha: Academia, 2003, 507 s. ISBN 8020009930.
- [23] Nebojujte se zákony a slad'te práci s rodinou: příručka pro rodiče. Praha: APERIO - Společnost pro zdravé rodičovství, 2013. ISBN 978-80-904301-9-8.
- [24] PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN isbn80-7184-311-3.
- [25] PLAŇAVA, Ivo. Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.
- [26] PRŮCHA, Jan. Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 254 s. ISBN 978-80-7552-323-5.
- [27] PŘIB, Jan. Mateřská a rodičovská dovolená. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2003. Osobní a rodinné finance. ISBN 802470675x.

- [28] ŘEZÁČ, Jaroslav. Sociální psychologie. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-48-6.
- [29] ŘÍČAN, Pavel. S dětmi chytře a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče. Praha: Portál, 2013, 174 s. ISBN 978-80-262-0343-8.
- [30] Slovník sociální zabezpečení 2015. Praha 2: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015, 130 s. ISBN 978-80-7421-114-0.
- [31] SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologie rodiny. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.
- [32] SYSLOVÁ, Zora, Irena BORKOVCOVÁ a Jan PRŮCHA. Péče a vzdělávání dětí v raném věku: komparace české a zahraniční situace. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 213 s. ISBN 978-80-7478-354-8.
- [33] ŠEĎOVÁ, Klára. Mateřství jako pozitivní hodnota a žitý svět. Sborník prací filozofické fakulty Brněnské univerzity, 2003. U8.
- [34] TOMEŠ, Igor. Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-80-7367-680-3.
- [35] VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie II: dospělost a stáří. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

Seznam použitých internetových zdrojů

- [36] GRUNTOVÁ, Jitka. PODMÍNKY NÁROKU NA RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK A JEJICH VLIV NA NÁVRAT RODIČE NA TRH PRÁCE [online]. Olomouc, 2014 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: https://theses.cz/id/flxgcc/BP_-_FINLN_VERZE_-_ORIGINL.pdf. Bakalářská. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Martin Fafejta, Ph.D.
- [37] HÖHNE, Sylva. Změny v čerpání rodičovského příspěvku v demografických souvislostech. Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje [online]. Český statistický úřad, 2017, 59(1), 22 [cit. 2019-03-31]. ISSN 1805-2991. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/46203820/H%C3%B6hne.pdf/53e76ce6-1bc9-4935-9624-8d71be3ce8d1?version=1.0>
- [38] Mikrojesle. Mikrojesle [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://mikrojesle.mpsv.cz/index.php/co-jsou-to-mikrojesle-2/>

- [39] Peněžité pomoc v mateřství. <https://www.cssz.cz/cz> [online]. Česká republika [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/penezita-pomoc-v-materstvi.htm>
- [40] Státní sociální podpora. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Praha: MPSV, [2009] [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/2#dsp>
- [41] Školky, dětské skupiny, mikrojesle a další co je co?. Aperio, společnost pro zdravé rodičovství [online]. Praha: Aperio, 2018 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <http://aperio.cz/skolky-detske-skupiny-mikrojesle-a-dalsi-co-je-co/>
- [42] Vybrané údaje o sociálním zabezpečení - 2017: Příjemci rodičovského příspěvku podle pohlaví, věku a krajů v roce 2017. Český statistický úřad [online]. ČR: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vybrane-udaje-o-socialnim-zabezpeceni-2017>
- [43] Výzkum veřejného mínění zaměřený na sladění pracovního a rodinného života a rovnost žen a mužů v oblasti rodinné politiky a trhu práce: Výzkumná zpráva. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Česká republika: socio.factor, 2016 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/32158/TACR_zprava_sladovani.pdf

Seznam použitých zákonů

- [44] Zákon č. 455 ze dne 15. 11. 1991 o živnostenském podnikání. In: Sbíрка zákonů České republiky. [online]. 1991, částka 87 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=455/1991&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
- [45] Zákon č. 117 ze dne 26. 5. 1995 o stání sociální podpoře. In: Sbíрка zákonů České republiky [online]. 2012, částka 31. [cit. 2019-01-29]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=117/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
- [46] Zákon č. 561 ze dne 10. 11. 2004 Školský zákon. In: Sbíрка zákonů České republiky. [online]. 2004, částka 190 [cit. 2019-02-18]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

- [47] Zákon č. 187 ze dne 14. 3. 2006 o nemocenském pojištění. In: Sbírka zákonů České republiky [online]. 2006, částka 64. [cit. 2019-01-29]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=187/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_sm_louvy
- [48] Zákon č. 262 ze dne 21. 4. 2006 Zákoník práce. In: Sbírka zákonů České republiky [online]. 2006, částka 84. [cit. 2019-01-29]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=262/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_sm_louvy
- [49] Zákon č. 261 ze dne 19. 9. 2007 o stabilizaci veřejných rozpočtů. In: Sbírka zákonů České republiky [online]. 2007, částka 85. [cit. 2019-01-29]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=261/2007&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_sm_louvy
- [50] Zákon č. 278 ze dne 14. 8. 2008 Nařízení vlády o obsahových náplních jednotlivých živností. In: Sbírka zákonů České republiky. [online]. 2008, částka 94 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=278/2008&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_sm_louvy
- [51] Zákon č. 366 ze dne 6. 11. 2011, kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: Sbírka zákonů České republiky [online]. 2011, částka 128. [cit. 2019-01-29]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=366/2011&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_sm_louvy
- [52] Zákon č. 247 ze dne 14. 11. 2014 o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů. In: Sbírka zákonů České republiky. [online]. 2014, částka 105 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka->

zakonu/SearchResult.aspx?q=247/2014&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

- [53] Zákon č. 200 ze dne 8. 6. 2017, kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: Sbírka zákonů České republiky [online]. 2017, částka 72. [cit. 2019-01-29]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=200/2017&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AJ	A jiné
ATD	A tak dále
DVZ	Denní vyměřovací základ
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NAPŘ	Například
PPM	Peněžitá pomoc v mateřství
RP	Rodičovský příspěvek
SSP	Státní sociální podpora
TZN	To znamená
TZV	Takzvaně
VZPP	Ve znění pozdějších předpisů

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1 Věk respondentek</i>	58
<i>Graf 2 Počet dětí pro nárok na RP</i>	59
<i>Graf 3 Nejvyšší dosažené vzdělání</i>	60
<i>Graf 4 Profese před nástupem na RP</i>	61
<i>Graf 5 Vliv profese na výši čerpání RP</i>	62
<i>Graf 6 Vliv vzdělání a profese na RP</i>	63
<i>Graf 7 Podmínka volby výše RP</i>	64
<i>Graf 8 Výše RP před změnou zákona</i>	65
<i>Graf 9 Výše RP po změně zákona</i>	66
<i>Graf 10 Využití možnosti navýšení RP</i>	67
<i>Graf 11 Důvod využití zvýšení výše RP</i>	68
<i>Graf 12 Důvod nevyužití navýšení RP</i>	69
<i>Graf 13 Možnosti zajištění péče o dítě</i>	70
<i>Graf 14 Využití možnosti jiné péče</i>	71
<i>Graf 15 Důvod využití možnosti jiné péče</i>	72

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

Příloha P II: Grafy

Příloha P I: Dotazník

Čerpání rodičovského příspěvku a profesní život

Dobrý den, jmenuji se Eva Hýblová a jsem studentkou třetího ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, se zaměřením na sociální pedagogiku.

Chtěla bych poprosit ty maminky, které uplatnily nárok na rodičovský příspěvek v průběhu roku 2017 a dávka jim běží dosud, o vyplnění krátkého dotazníku, který je součástí praktické části mé bakalářské práce, která se věnuje tématu Čerpání rodičovského příspěvku a profese.

Od ledna 2018 došlo ke změně zákona, který zrušil zákonné čerpání rodičovského příspěvku do 4 let věku dítěte a zrušil horní hranici pobírání rodičovského příspěvku, která činila 11 500 Kč.

Dotazník je anonymní, proto prosím o co nejpravdivější odpovědi.

Děkuji za Váš čas

1. Jaký je váš věk?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) 16 – 19
- b) 20 – 26
- c) 27 – 35
- d) 36 a více

2. Na kolik dětí pobíráte rodičovský příspěvek (dále jen RP)?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) 1 dítě
- b) Vícerčata

3. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Základní
- b) Středoškolské s výučním listem

- c) Středoškolské s maturitou
- d) Vysokoškolské

4. Jakou profesí jste vykonávala před nástupem na RP?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Studentka
- b) Nezaměstnaná
- c) Dělnice (práce ve výrobě, manuální práce, prodavačka)
- d) Administrativní pracovnice (úřednice, sekretářka, pracovnice přepážky)
- e) Profese vyžadující vysokoškolský titul (lékařka, učitelka, právnička, manažerská pozice)

5. Jak ovlivňuje vaše profese výši čerpání RP?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Profese mě nijak neovlivnila
- b) Má pracovní pozice si vyžaduje co nejrychlejší návrat
- c) Na pracovní pozici, kterou jsem vykonávala, se již nemohu vrátit
- d) Jsem OSVČ (podnikatelka), pracuji po celou dobu čerpání RP
- e) V době čerpání RP mám status studentky

6. Domníváte se, že dosažené vzdělání a s tím související profese, ovlivňuje výši čerpání RP?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Ano, čím vyšší vzdělání, tím vyšší pracovní pozice a příjem, díky čemuž mohu čerpat vyšší částku RP měsíčně
- b) Ano, lepší profese umožňuje pobírat vyšší částku RP měsíčně, ale neovlivňuje mě to v rozhodnutí, jak dlouho zůstat s dítětem doma
- c) Nemohu posoudit, před nástupem na RP jsem nepracovala

7. Jakou podmínku jste splňovala, abyste mohla volit výši RP?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Při volbě výše se vycházelo z mého denního vyměřovacího základu (dále jen DVZ)
- b) Při volbě výše se vycházelo z DVZ partnera nebo manžela
- c) Ani jednomu z nás nebylo možné stanovit DVZ

8. Jakou měsíční výši RP jste pobírala před změnou zákona, tzn. do 31. 12. 2017?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Měla jsem zákonné čerpání (prvních 9 měsíců 7 600 Kč a poté do 4 let věku dítěte 3 800 Kč)
- b) 50 Kč – 7 600 Kč
- c) 7 601 Kč – 11 500 Kč

9. Jakou měsíční výši RP pobíráte po změně zákona, tzn. od 1. 1. 2018?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) 50 Kč – 7 600 Kč
- b) 7 601 Kč – 11 500 Kč
- c) 11 501 Kč – 15 000 Kč
- d) 15 001 Kč a více

10. Využila jste možnosti navýšení RP a zkrácení doby pobírání RP po změně zákona?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Ano
- b) Ne

Pokud jste na otázku odpověděla a) ano, přejděte na otázku č. 11, pokud jste odpověděla za b) ne, postupujte otázkou č. 12.

11. Z jakého důvodu jste využila možnosti navýšení RP?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Tlačil na mě zaměstnavatel, abych se co nejdříve vrátila
- b) Kvůli navýšení rodinného rozpočtu
- c) Měla jsem dobře rozjetou kariéru

- d) Čekám druhé dítě a chci dočerpat co nejvíce peněz z balíčku RP
- e) Pociťovala jsem domácí stereotyp

12. Z jakého důvodu jste nevyužila možnosti navýšení RP?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Mně ani otci dítěte nešel vyměřit DVZ
- b) DVZ byl příliš nízký
- c) Chci být s dítětem co nejdéle doma
- d) Nechci se vrátit do původního zaměstnání
- e) Po dobu čerpání RP si chci doplnit další vzdělání, abych získala lepší pracovní pozici
- f) Chtěla jsem částku navýšit, ale nemám možnost zajistit jinou péči o dítě (např. jesle, školka, prarodiče)

13. Jaké máte možnosti týkající se zajištění péče o dítě?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Jesle
- b) Mateřská škola
- c) Prarodiče
- d) Nabízí se mi jiná možnost
- e) Nemám ani jednu z výše uvedených možností

14. Využíváte tyto možnosti umístění dítěte do jiné péče?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Ano
- b) Ne

Pokud jste na otázku odpověděla za b) ne, děkuji Vám za Váš čas při vyplnění dotazníku. Pokud je však Vaše odpověď za a) ano, pokračujte prosím otázkou č. 15.

15. Z jakého důvodu využíváte možnosti zajištění jiné péče o dítě?

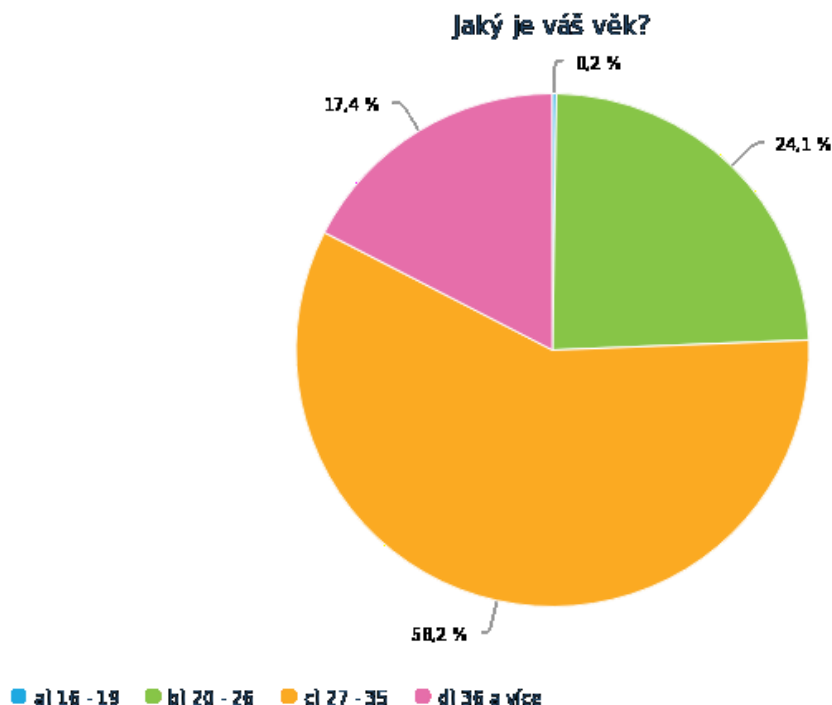
Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Přivydělávám si kvůli zlepšení finanční situace rodiny
- b) Nutný návrat do zaměstnání
- c) Chci dítě co nejdříve začlenit do kolektivu
- d) Chci si odpočinout
- e) Jiný důvod

Mockrát děkuji za Váš čas a poskytnuté odpovědi v dotazníku.

PŘÍLOHA P II: Grafy

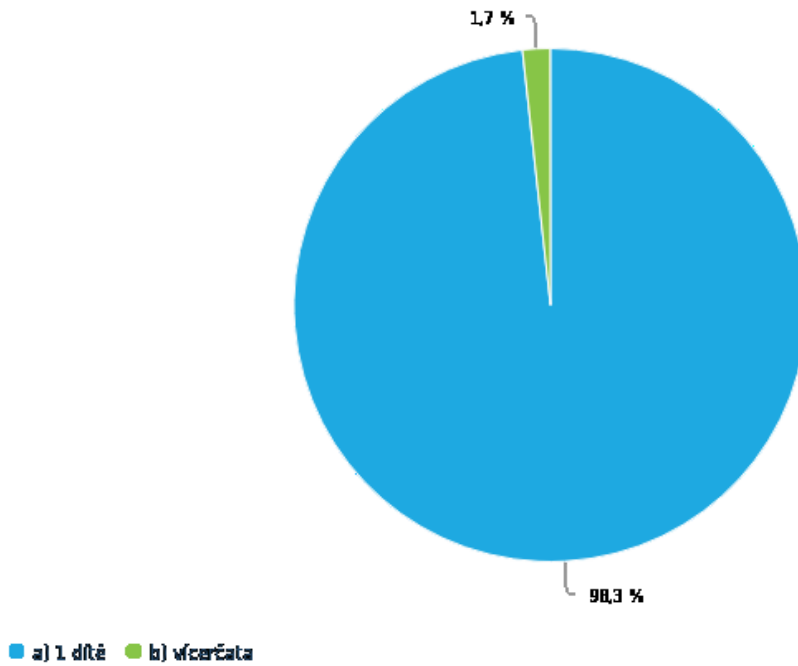
Identifikační položky

Graf 1 Věk respondentek

Z grafu č. 1 vyplývá, že největší věkovou skupinou v počtu 58,2% (234) dotazovaných, jsou matky ve věku 27 - 35 let. 24,1% (97) matek je ve věku 20 - 26 let a tvoří poměrně vyrovnanou věkovou skupinu se ženami, které nastoupily na RP ve svých 36 a více letech, kdy mluvíme o 17,4% (70) dotazovaných. Zajímavým poznatkem je, že věková skupina matek 16 - 19 let, je zastoupena pouze 0,2% tedy (1) matkou.

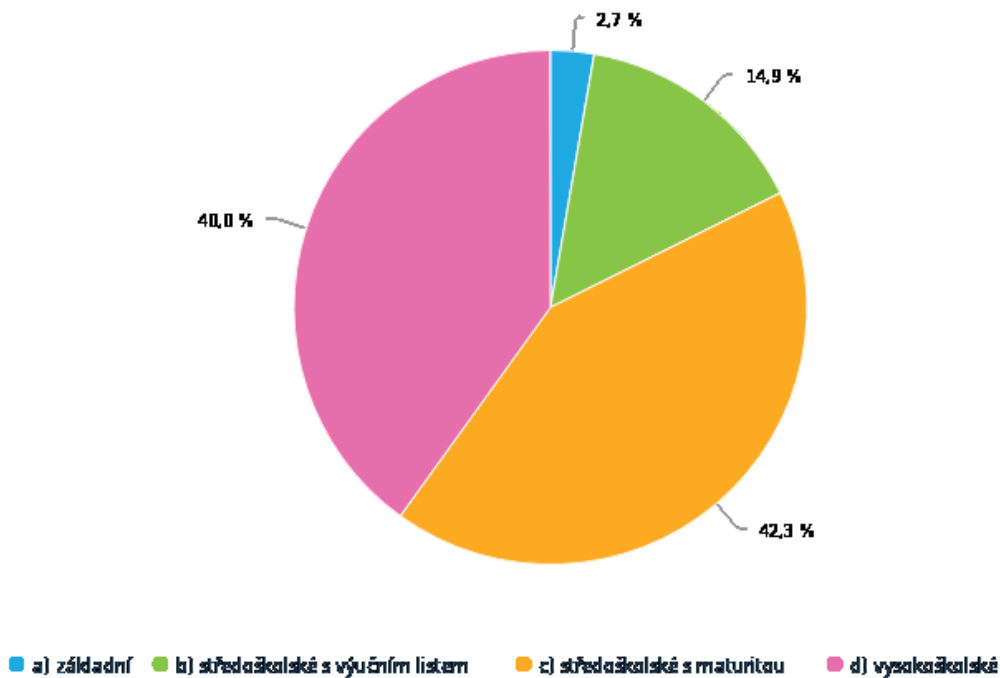
Na kolik dětí pobíráte rodičovský příspěvek (dále jen RP)?

Graf 2 Počet dětí pro nárok na RP

Z celkového počtu dotazovaných pobírá RP na jedno dítě 98,3% (395) matek a pouhých 1,7% (7) na víc dětí.

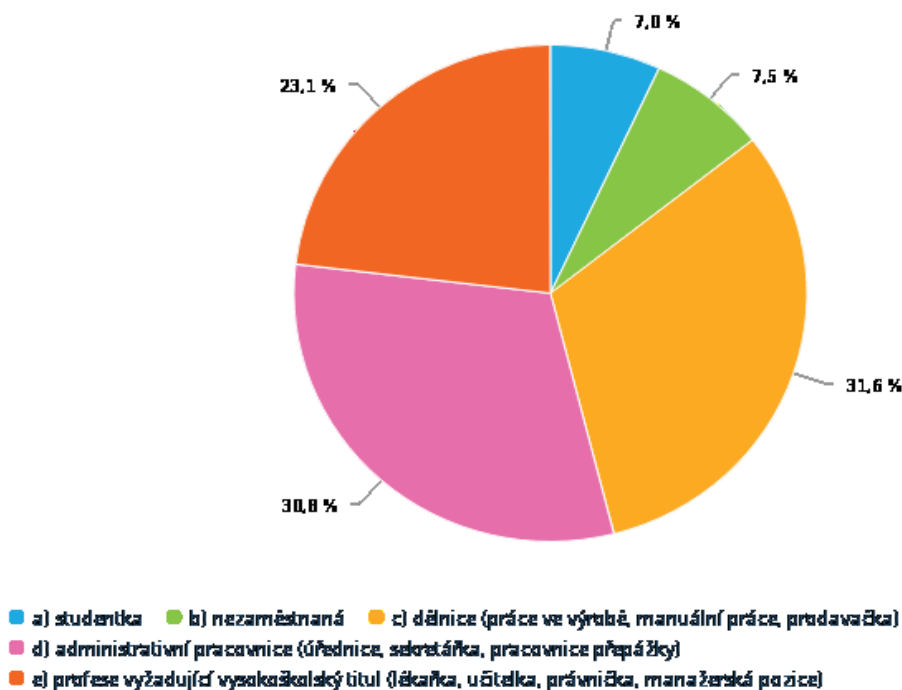
Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Graf 3 Nejvyšší dosažené vzdělání

Na grafu č. 3 můžeme jasně vidět, že největší počet, a to 42,3% (170) matek, dosáhlo středoškolského vzdělání s maturitou. Vysokoškolsky vzdělané matky v počtu 40% (161) skončily na druhém místě a v počtu 14,9% (60) mluvíme o matkách středoškolsky vzdělaných s výučním listem. Pouhých 2,7% (11) dotazovaných, dosáhlo pouze základního vzdělání.

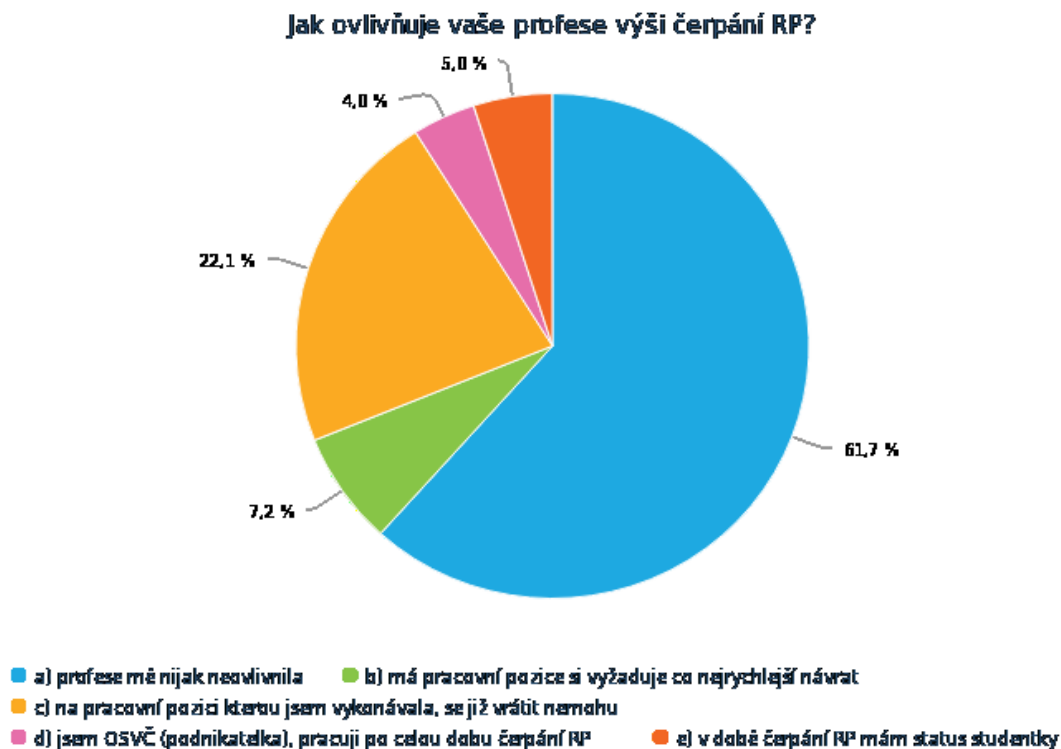
Jakou profesí jste vykonávala před nástupem na RP?

Graf 4 Profese před nástupem na RP

Celkem 31,6% (127) matek uvedlo, že před nástupem na RP vykonávalo manuální práci, druhou nejčastější profesí byla administrativní činnost v počtu 30,8% (124). Profesi, která vyžaduje vysokoškolský titul, pak vykonávalo 23,1% (93) dotazovaných. Mezi dotazovanými bylo 7,5% (30) nezaměstnaných a z celkového počtu ještě studovalo 7% (28) matek.

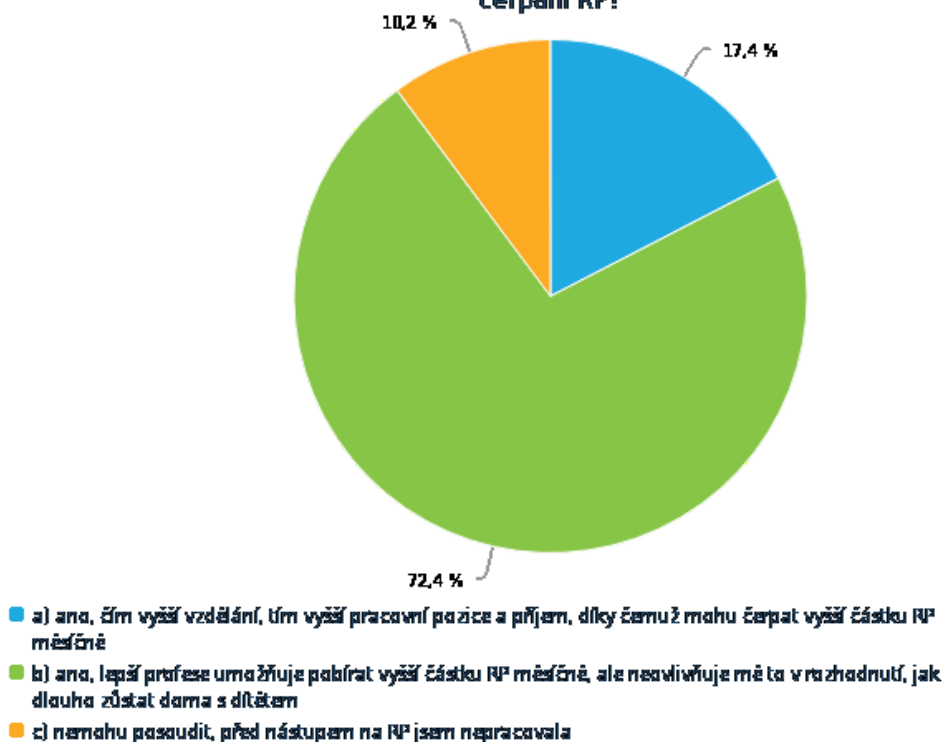
Hlavní položky

Graf 5 Vliv profese na výši čerpání RP

Z celkového počtu respondentek, uvedlo 61,7% (248), že je profese žádným způsobem neovlivňuje ve výši čerpání RP. 22,1% (89) dotazovaných bylo ovlivněno tím, že se na předchozí pracovní pozici již nemohou vrátit, zatímco 7,2% (29) respondentek se musí do původního zaměstnání vrátit co nejdříve. Zbývající počet dotazovaných se dělí na studentky 5% (20) a OSVČ 4% (16), které pracují po celou dobu čerpání RP a profese, jako taková, na ně vliv nemá.

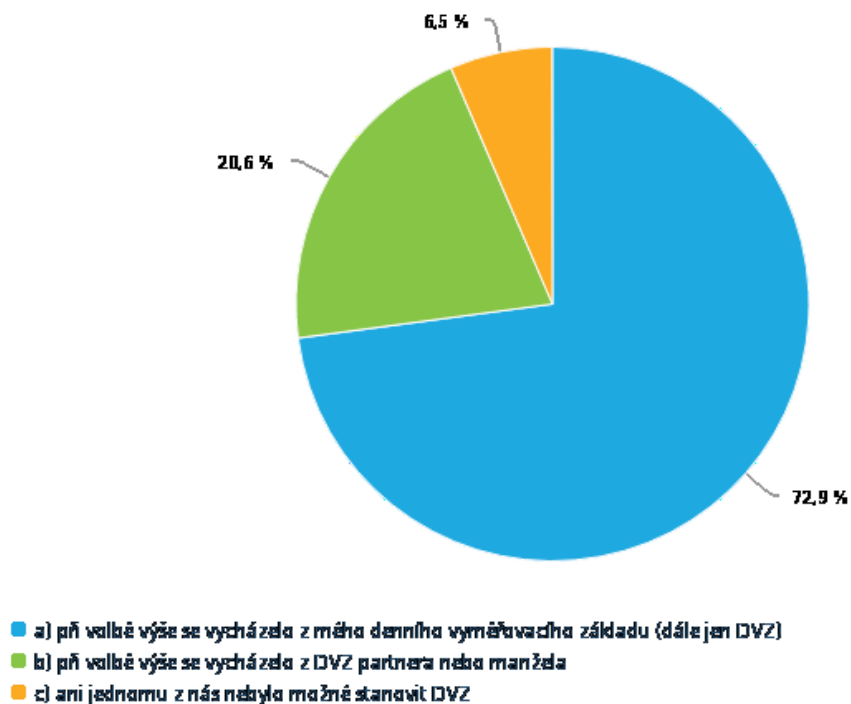
Domníváte se, že dosažené vzdělání a s tím související profese, ovlivňuje výši čerpání RP?

Graf 6 Vliv vzdělání a profese na RP

Vzdělání a profese při volbě výše RP ovlivňuje pouze 17,4% (70) respondentek a naopak na 72,4% (291) respondentek, to při volbě výše vliv nemá. Mezi dotazovanými se v počtu 10,2% (41) objevily i matky, které nemohou výše uvedené posoudit, neboť před nástupem na RP nepracovaly

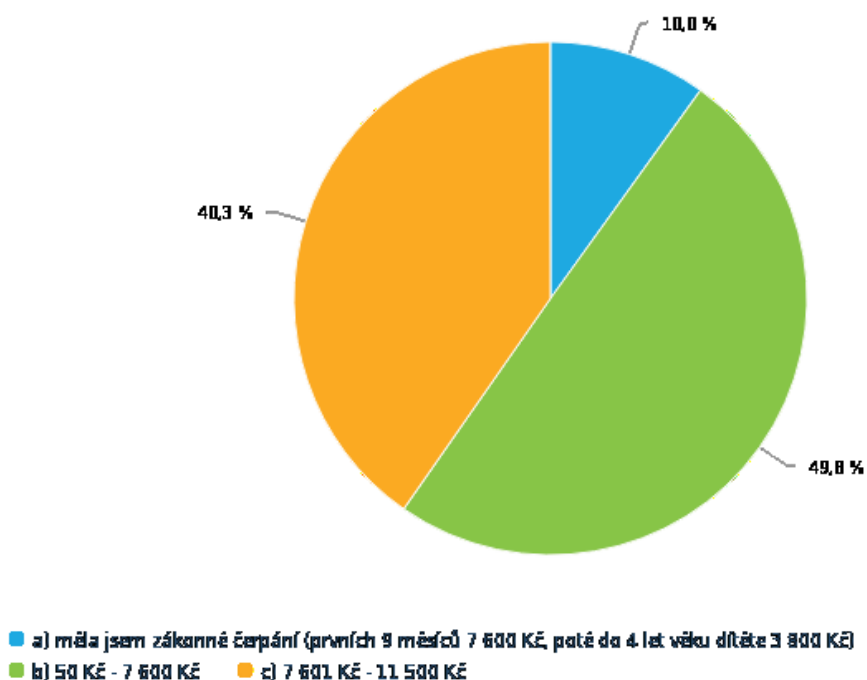
Jakou podmínku jste splňovala, abyste mohla volit výši RP?

Graf 7 Podmínka volby výše RP

U 72,9% (293) respondentek se při volbě výše vycházelo z jejich denního vyměřovacího základu, 20,6% (83) využilo možnosti doložení denního vyměřovacího základu otce dítěte a v případě 6,5% (26) respondentek, se jednalo o situaci kdy ani jednomu z rodičů nešel tento vyměřovací základ stanovit.

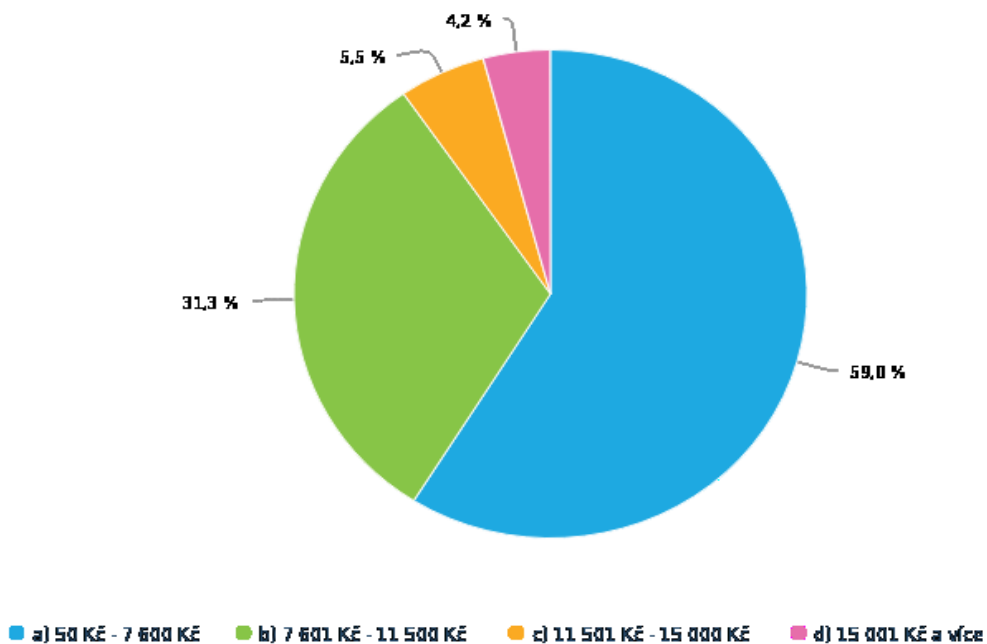
Jakou měsíční výši RP jste pobírala před změnou zákona, tzn. do 31. 12. 2017?

Graf 8 Výše RP před změnou zákona

Před změnou zákona pobíralo nejvíce respondentek RP ve výši od 50 Kč do 7 600 Kč, z celkového počtu se jednalo o 49,8% (200) odpovědí. Dotazované pak v počtu 40,3% (162) uvedly, že chtěly vyčerpat balíček rychleji, v částce od 7 601 Kč do 11 500 Kč a 10% (40) respondentek nemělo žádnou možnost volby a čerpaly RP způsobem, který stanovoval zákon.

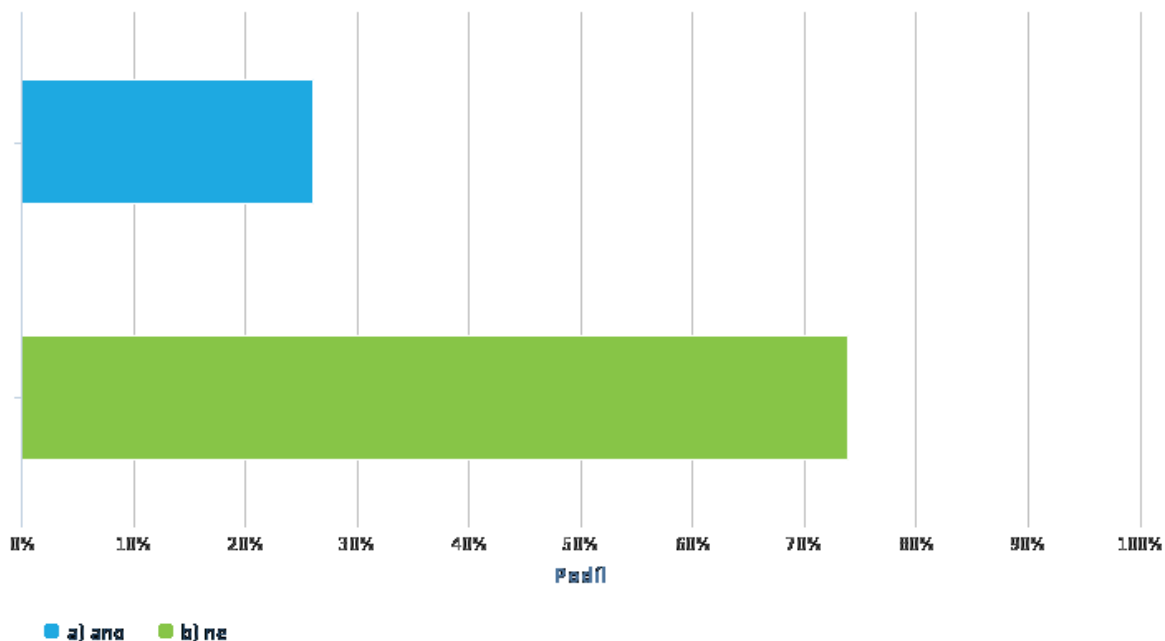
Jakou měsíční výši RP pobíráte po změně zákona, tzn. od 1. 1. 2018?

Graf 9 Výše RP po změně zákona

Změnou zákona můžeme v grafu č. 9 vypořádat, že RP ve výši 50 Kč až 7 600 Kč byl opět čerpán v největší míře, jak odpovídalo 59% (237) respondentek. Oproti tomu si pak celkem 31,3% (126) respondentek volilo měsíční výši v rozmezí 7 601 Kč až 11 500 Kč. Možnosti navýšení měsíční dávky RP na částku v rozmezí od 11 501 Kč do 15 000 Kč využilo 5,5% (22) respondentek a zbylé 4,2% (17) využilo navýšení až na částku 15 000 Kč a více.

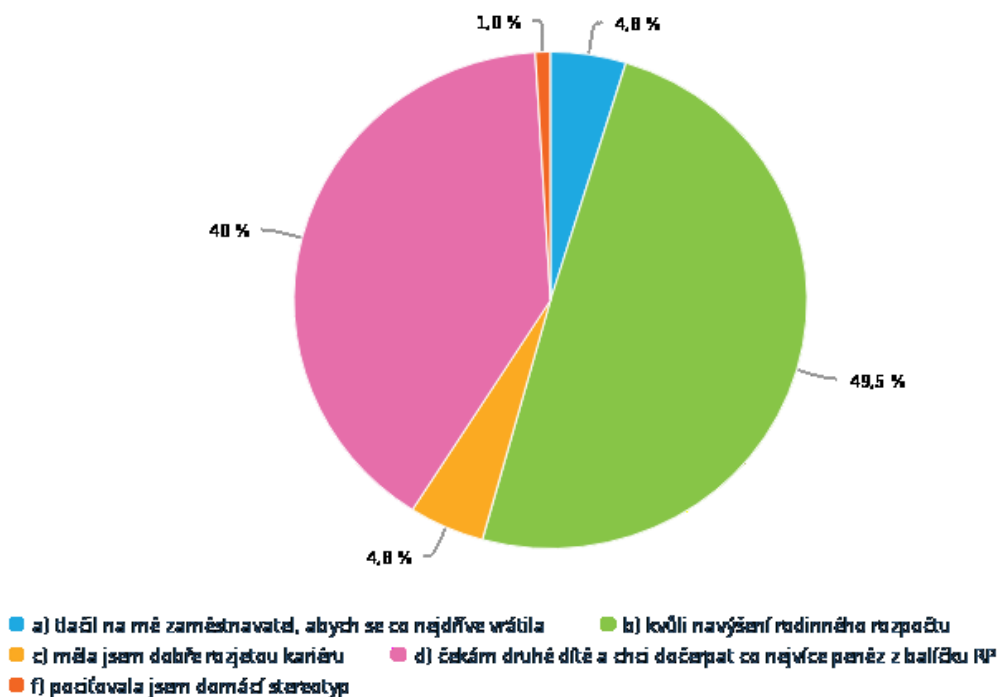
Využila jste možnosti navýšení RP a zkrácení doby pobírání RP po změně zákona?

Graf 10 Využití možnosti navýšení RP

Graf č. 10 ukazuje, že větší polovina respondentek, dohromady 73,9% (297) této možnosti nevyužilo, oproti tomu 26,1% (105) naopak ano. Pokud zde respondentky uvedly, že ano, pokračovaly plynule otázkou č. 11. Ty, které uvedly, že možnost nevyužily, pokračovaly na otázku č. 12.

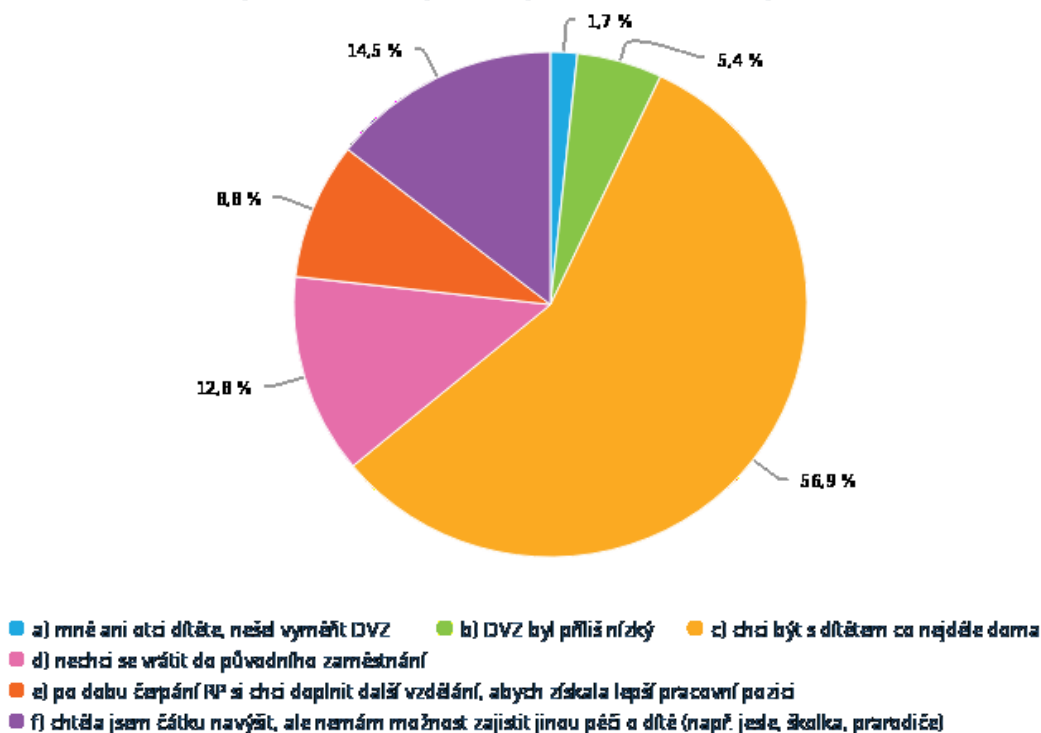
Z jakého důvodu jste využila možnosti navýšení RP?

Graf 11 Důvod využití zvýšení výše RP

Z grafu č. 11 vyplývá, že 49,5% (52) respondentek navýšilo výši RP z důvodu, že chtěly navýšit rodinný rozpočet, 40% (42) chtělo rychleji dočerpat balíček z důvodu dalšího těhotenství. Zbýlý počet respondentek se rozhodl ve vyrovnaném počtu 4,8% (5) pro navýšení z důvodu nátlaku zaměstnavatele nebo dobře rozjeté kariéry a pouhé 1% tedy (1) matka uvedla, že pocítovala domácí stereotyp a chtěla balíček vyčerpat co nejdříve.

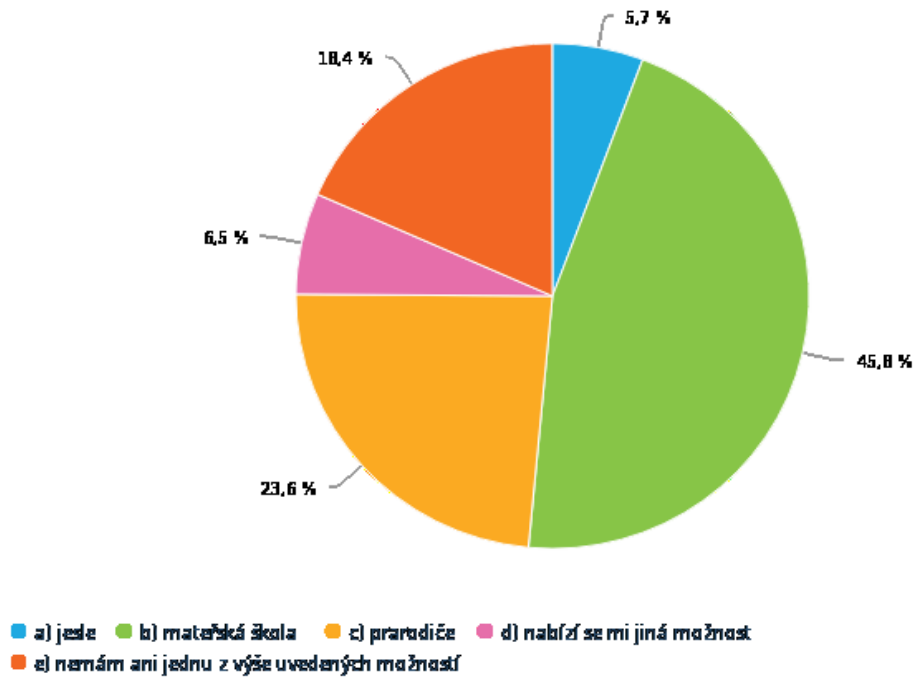
Z jakého důvodu jste nevyužila možnosti navýšení RP?

Graf 12 Důvod nevyužití navýšení RP

V grafu č. 12 vidíme, že 56,9% (169) respondentek by chtělo zůstat s dítětem co nejdéle doma, oproti tomu 14,5% (43) by částku navýšit chtělo, ale nemají možnost zajištění jiné péče o dítě. Téměř stejný počet matek 12,8% (38) si nechce RP prodlužovat proto, že se nechtějí vrátit na původní místo v zaměstnání a 8,8% (26) respondentek si doplňuje při rodičovské dovolené další vzdělání, kvůli vidině lepší pracovní pozice. Zbýlé matky ovlivňoval DVZ, u 5,4% (16) matek byl příliš nízký a u 1,7% (5) nešel stanovit ani jednomu z rodičů.

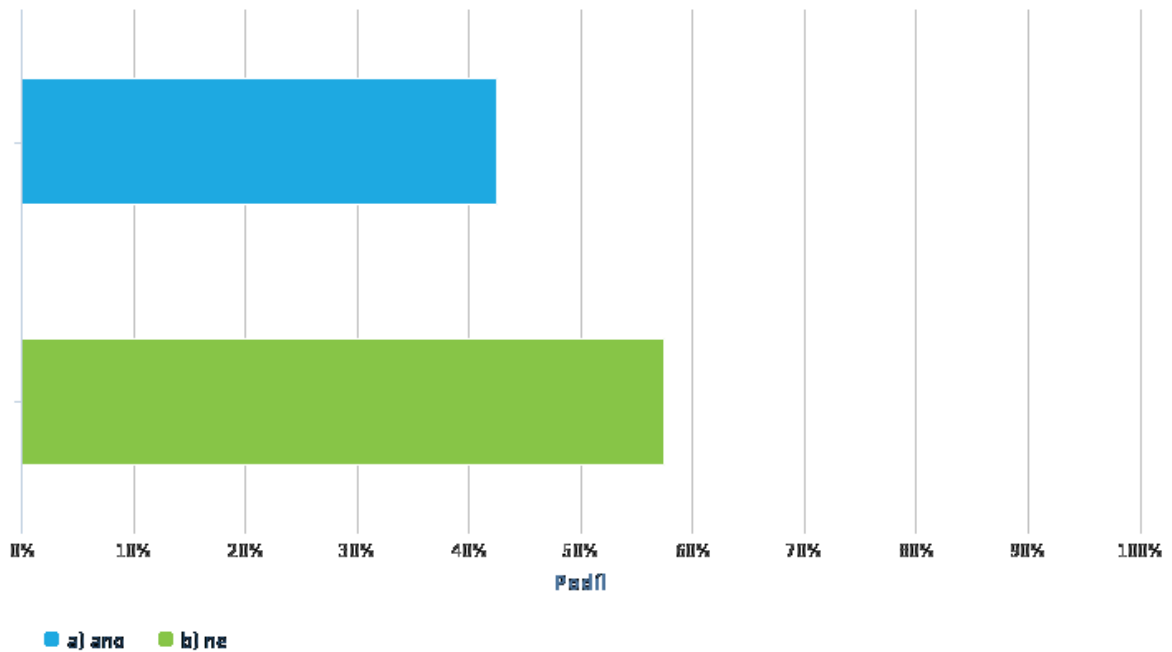
Jaké máte možnosti týkající se zajištění péče o dítě?

Graf 13 Možnosti zajištění péče o dítě

45,8% (184) respondentek by mohlo své dítě umístit do mateřské školy, 23,6% (95) matek by mělo možnost využívat pomoci prarodičů. Dotazovaným se v nejmenším počtu 5,7% (23) nabízí využití jeslí a 6,5% (26) matek má úplně jiné možnosti. Žádnou možnost zajištění péče o dítě však nemá až 18,4% (74) respondentek.

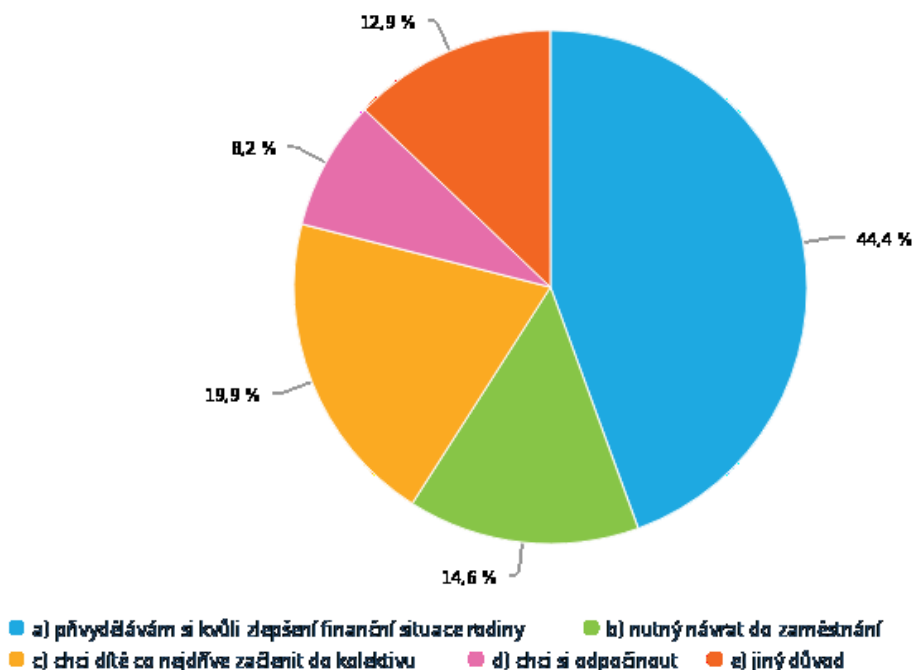
Využíváte tyto možnosti umístění dítěte do jiné péče?

Graf 14 Využití možnosti jiné péče

U respondentek v počtu 57,5% (231) stále převažuje volba jejich osobní péče a možnosti nevyužívají, kdežto zbylých 42,5% (171) tuto možnost využívá. Pokud respondentky odpověděly, že možnosti nevyužívají, dotazník odeslaly ke zpracování a pokud odpověděly, že možnosti využívají, přešly na otázku č. 15.

Z jakého důvodu využíváte možnosti zajištění jiné péče o dítě?

Graf 15 Důvod využití možnosti jiné péče

Jak vypovídá graf č. 15, 44,4% (76) respondentek umísťuje dítě do jiné péče z důvodu přivýdělku a 19,9% (34) považuje využití těchto možností vhodné pro co nejdřívější začlenění dítěte do kolektivu. Do zaměstnání se pak musí co nejrychleji vrátit, a proto možnosti využívá 14,6% (25) respondentek. Z jiných důvodů této možnosti využívá 12,9% (22) respondentek a 8,2% (14) z dotazovaných si chce pouze odpočinout.